> *"...Biserica Mântuirii, pe care suntem datori să o ridicăm în Capitala tuturor românilor, să fie semn de mulțumire pentru ajutorul Celui Prea Înalt, simbol al unității sufletești a întregului neam și veșnică pomenire celor răposați pentru înfăptuirea României întregite..."*
>
> **Regele Ferdinand I (10.05.1920)**

credința
iubire
speranța

PUNCTE CARDINALE

ANUL XIV
NR. 5/161
Mai 2004
16 PAG. – 15000 lei

PERIODIC INDEPENDENT DE ORIENTARE NAȚIONAL-CREȘTINĂ

Circulație în afara Romaniei: AUSTRIA, GERMANIA, GRECIA, FRANȚA, ELVEȚIA, SUEDIA, SPANIA, CANADA, STATELE UNITE, AUSTRALIA

CATEDRALA MÂNTURII NEAMULUI

un memorial al eroismului creștin românesc

CABALA CÂRTITORILOR. Poate niciodată în istoria noastră proiectul ridicării unei biserici n-a mai stârnit atâtea controverse. Nu numai sub Ceaușescu, dar și după, s-au ridicat în București, adeseori în locurile cele mai nepotrivite, o mulțime de edificii și stabilimente monstruoase sau imunde, de la bănci și *super-market*-uri până la cazinouri și bordeluri, ca să nu mai vorbim de odioasele "blocuri de locuințe" și de anexele lor fetide (piețe, garaje, ghene și dughene), fără ca "urbaniștii", politicienii, presa sau opinia publică în general să fi schițat vreo indispoziție semnificativă. În atâția ani, apatia și indolența "ilariopolitană" n-au catadicsit să se suspende, iată, decât în fața perspectivei iminente a unei mari ctitorii creștine și naționale! Toți demonii "societății civile" s-au răsculat și s-au mobilizat leghiune împotriva Catedralei Patriarhale ce urmează să se ridice în Parcul Carol, pe locul parazitat încă de sinistrul mausoleu al așa-zișilor "eroi comuniști" (care, dacă ar fi avut loc o adevărată revoluție, ar fi fost demult năruit). Se tot vaită, pe o mie de voci, fie rușinosul monument bolșevic, fie părăginitul spațiu verde care-l înconjoară, fie nu știu ce "boală" a măruntaielor pământului, fie nu știu ce mână băgată în buzunarul cetățeanului, fie nu știu ce recrudescență a megalomaniei ceaușiste, fie o pretinsă tradiție exclusivistă a bisericuței modeste și "intime", care ar avea, pasămite, monopolul "stilului" românesc (căci noi suntem, altfel spus, "săraci, mici și proști", și nu ni se cade decât ce "am apucat" – aceasta la capitolul în discuție, pentru că altminteri suntem foarte permeabili la cele mai grobiene "inovații" din lumea lui *Big Brother*). Pentru că B.O.R., în demersurile sale, trebuia să se adreseze puterii politice, și pentru că puterea politică s-a întâmplat să fie – 10 ani din 14 – pe mâna comuniștilor recondiționați, problema s-a politizat și proiectul a început să fie perceput ca o afacere propagandistică a stângii neocomuniste (deși numai Ion Iliescu știe – și a ținut s-o și spună – cât îl doare inima de mausoleul tovarășilor de luptă ai tinereții sale).

O mare parte din această frondă demnă de o cauză mai bună are la bază ignoranța sau dezinformarea, drept care am considerat de folos să circumscriem problema mai îndeaproape, atît din perspectiva istoriei, cât și din cea a Ortodoxiei.

NEVOIA DE O NOUĂ CATEDRALĂ. Prin catedrală (din lat. *cathedralis*) se înțelege biserica în care slujește ierarhul (arhiereul). Mică sau mare, ea se numește tot catedrală, fiind simbolul unității și autorității bisericești. După caz,

(continuare în pag. 2)

Răzvan CODRESCU

catedrala poate fi episcopală, mitropolitană sau patriarhală. Dincolo de rolul *liturgic* (care impune ca ea să fie în vecinătatea centrului arhieresc), catedrala are şi un rol *istoric* şi *cultural*, trebuind să fie reprezentativă pentru tradiţia şi aspiraţiile religioase ale locului. Este de la sine înţeles că o catedrală patriarhală trebuie să fie mai impunătoare şi mai încăpătoare decât orice alt edificiu religios din respectiva Patriarhie, atât din motive practice, cât şi din motive de reprezentati-vitate (astăzi se spune "de imagine") a comunităţii de credinţă.

Biserica Ortodoxă Română este, după numărul statistic al membrilor ei, dar şi după întinderea spaţiului pe care-l păstoreşte, una dintre cele mai mari Biserici Ortodoxe din lume, iar catedrala de care are nevoie se cuvine să fie pe măsura prestigiului ei şi al credinţei răsăritene în genere. Deşi ridicată la treapta de Patriarhie în 1925, Biserica Ortodoxă Română nu are nici până azi o catedrală patriarhală, cum au toate celelalte Biserici Ortodoxe. Biserica de pe Dealul Patriarhiei, cu hramul "Sf. Împăraţi Constantin şi Elena", folosită circumstanţial drept catedrală patriarhală şi devenită demult cu totul neîncăpătoare, nu este propriu-zis a Patriarhiei, ci a Mitropoliei Munteniei şi Dobrogei.

Sf. Sinod a hotărât ca viitoarea Catedrală Patriarhală să răspundă tuturor cerinţelor arătate mai sus, iar hramul ei – "Înălţarea Domnului" şi "Sf. Apostol Andrei" – să evidenţieze faptul că poporul român, creştin încă de la originile lui, are o istorie lungă şi plină de jertfe, în calea lui ascendentă spre unitatea naţională şi religioasă. Având în vedere că în Ortodoxie cultul sfinţilor Bisericii se află în strânsă legătură cu cel al eroilor neamului, că pe mormintele sfinţilor şi ale martirilor s-au înălţat primele biserici creştine şi că la marele praznic al *Înălţării Domnului* ortodoxia românească cinsteşte, prin tradiţie, şi *Ziua Eroilor Neamului*, Catedrala va fi indisolubil legată de cinstirea tuturor celor ce s-au jertfit pentru credinţă şi neam*, iar prin amplasamentul ei va fi deopotrivă aproape de Centrul Patriarhal şi de Mormântului Eroului Necunoscut (ridicat după primul război mondial).

UN AMPLASAMENT ISTORIC. Puţini ştiu că proiectul Catedralei Mântuirii Neamului şi acest amplasament în Parcul Carol (fosta Grădină Filaret şi fostul Parc al Libertăţii) nu datează din zilele noastre, iar locul cu pricina a aparţinut de drept Mitropoliei Ţării Româneşti încă din secolul al XVII-lea, fiind mai târziu sub îngrijirea Mitropolitului Filaret II (1792-1793), de la care îşi şi trag numele *Dealul Filaret* şi *Grădina Filaret*. Locul a fost răpit Bisericii prin "secularizarea" regizată de masonerie spre mijlocul secolului XIX, când a intrat în patrimoniul statului laicizat.

Proiectul îi era deja familiar Regelui Ferdinand I, supranumit Întregitorul, care spunea la 10 Mai 1920 (de Ziua Monarhiei): *"...Biserica Mântuirii, pe care suntem datori să o ridicăm în Capitala tuturor românilor, să fie semn de mulţumire pentru ajutorul Celui Prea Înalt, simbol al unităţii sufleteşti a întregului neam şi veşnică pomenire celor răposaţi pentru înfăptuirea României întregite..."* (în paranteză fie spus, publicistul-teolog Cristian Tabără avea dreptate să observe recent că însuşi cel al cărui nume îl poartă parcul – Regele Carol I – ar fi mulţumit să ştie că locul găzduieşte nu un "bezbojnic" monument comunist, ci o catedrală ortodoxă dedicată martirilor şi eroilor Crucii şi ai Neamului). Tot cu acel prilej, Mitropolitul primat Miron Cristea, ulterior primul Patriarh al României Mari (1925-1939), se pronunţa în acelaşi sens, întrebuinţând chiar denumirea astăzi curentă: *"...Catedrala Mântuirii Neamului trebuie să dovedească, prin concursul personal al fiecăruia, că este simbolul văzut al unităţii noastre de lege şi credinţă..."* (un recent pliant, scos sub egida magazinului ilustrat *Lumea credinţei*, nu exagera afirmând că este vorba de o ctitorie "năzuită de toţi regii şi patriarhii României").

Arhitecţii interbelici – mulţi dintre ei, profesionişti iluştri – n-aveau deloc reticenţele celor de azi. Iată, bunăoară, ce spunea cunoscutul arhitect Crisofi Cerchez, referindu-se chiar la locul aflat acum într-un oţios litigiu: *"Eu un astfel de monument nu l-aş vedea în altă parte decât în Parcul Carol, cu acele imense grădini, cu acea imensă şi adâncă esplanadă, cu acea splendidă perspectivă [...]. S-ar întrece cu mult perspectiva Vaticanului şi a oricărei alte catedrale. Ar fi şi un act de pietate faţă de Eroul Necunoscut [...]. Eroul este simbolul mistic al însăşi naţiunii şi el nu poate sta decât într-un loc de pietate..."* (în ziarul *Universul* din 11 martie 1929).

Din nefericire, marea criză economică, izbucnirea celui de-al doilea război mondial şi apoi instaurarea forţată a regimului comunist au împiedicat ridicarea catedralei în secolul trecut, sub auspicii mult mai favorabile decât cele de astăzi (când resimţim puternic, dincolo de "sapa de lemn" în care a fost adusă ţara, atât sechelele mentalităţii comuniste, cât şi mimetismul decerebrat al noilor ideologii dizolvante).

După evenimentele din 1989, ideea construirii Catedralei Mântuirii Neamului a prins iarăşi viaţă. La începutul anului 2003, în urma repetatelor demersuri patriarhale, Guvernul României, prin hotărârea nr. 468, a acordat Bisericii, "în folosinţă gratuită" (aş zice mai degrabă: "ale sale dintru ale sale"!), o suprafaţă de 5 ha (52.700 mp) în Parcul Carol, pe platoul central (ocupat multă vreme de mausoleul comunist, dezafectat din 1990), în imediata vecinătate a Mormântului Eroului Necunoscut. Recent (18.03.2004), Consiliul General al Municipiului Bucureşti a dezbătut această hotărâre şi – în pofida opoziţiei cu iz de răfuială politică a primarului Traian Băsescu, care s-a trezit dintr-o dată "mai catolic decât papa", adică mai stângist decât pesediştii! – a aprobat transferarea în administrarea Bisericii a suprafeţei respective, iar prin hotărârile de guvern nr. 125/ 05.02.2004 şi nr. 336/18.03.2004 au fost alocate şi fondurile necesare lucrărilor de demontare şi reamplasare a dezafectatului monument comunist (de care se vede că nu ne putem dispensa în ruptul capului!).

Cuprins de o adevărată febră ctitoricească, în prelungirea unei tradiţii de aproape o sută de ani, P. F. Părinte Patriarh Teoctist rostea de la amvon, în pragul acestei primăveri: *"...Vom înălţa Catedrala Mântuirii Neamului acolo unde se cuvine. S-a făcut o mare greşeală şi un mare păcat că monumentul Eroului Necunoscut se află tocmai la poalele monumentului comunist, care nu-şi are rostul acolo. Ce apropiere, ce legătură poate fi între învăţătura celor fără Dumnezeu şi jertfele de 2000 de ani ale poporului român ortodox, al cărui simbol este Mormântul Eroului Necunoscut? Este drept în faţa lui Dumnezeu ca acest mormânt să nu stea singur acolo, chiar dacă-i frumos parcul, ci să aibă alături altarul străbun al neamului nostru..."* (22.02.2004).

ADEVĂRATELE RISCURI. Dacă există riscuri adevărate într-o asemenea întreprindere de indiscutabil interes religios şi naţional, atunci ele nu sunt cele invocate cu precădere de "cabala cârtitorilor" (comunişti, neocomunişti, ecologişti, pseudo-liberali stolojeniţi, masoni, postmodernişti, ziarişti analfabeţi, "cetăţeni turmentaţi", marţafoi mutanţi gen George Pruteanu etc.), căci pământul, dacă-i rabdă pe ei, va răbda sigur şi o catedrală; o aruncătură de băţ mai încolo sunt zeci de hectare de spaţiu verde (Parcul Tineretului) în care să facă *jogging* ecologiştii şi "oamenii recenţi" (eventual duminica dimineaţa, când "fundamentaliştii" se duc la liturghie), lucrările vor fi suportate financiar de Biserică şi de credincioşii benevolenţi (cum s-a spus din capul locului şi cum s-a şi întâmplat cu toate ctitoriile postdecembriste, căci din "banii contribuabililor" există destule mafii care să se înfrupte ca şi până acum, pentru scopuri mult mai lumeşti), iar fastul ortodox (care n-are nimic de-a face cu tendinţele megalomanice ale dictatorilor secolului trecut, ci îşi are rădăcinile în Bizanţul imperial şi modelul în "bolta cerească" a Sfintei Sofii) se va dovedi că nu poate face nici un rău tradiţiei bisericuţelor de lemn, cu care poate co-exista neantagonic în polimorfia firească a lucrărilor Duhului.

Riscul cel mare ar fi acela ca Biserica însăşi să rateze, prin factorii ei responsabili, această mare şansă istorică şi să dea curs unui *kitsch* arhitectural şi iconografic, mai ales că ne lipseşte experienţa directă a monumentalităţii de acest gen, iar diferitele proiecte în machetă pe care mi s-a întâmplat să le văd până acum nu mi s-au părut tocmai liniştitoare...

Şi mai e ceva, în subsidiar, de care mă încearcă teama: anume că din dorinţa de a vedea proiectul cât mai repede concretizat şi a nu se pune rău cu oficialităţile laice care au sprijinit-o până acum, sau cu anumiţi sponsori particulari din tagma lui Gigi Becali sau a fraţilor Păunescu, Biserica se va preta la compromisuri tot mai numeroase, pătându-şi iremediabil imaginea publică şi pierzându-şi creditul moral al unei adevărate instituţii sacre. Oi fi eu ceva cam prăpăstios, dar mi se pare că semnele nu lipsesc: participarea la campania masonică a aducerii în ţară a rămăşiţelor regelui-călău Carol II şi înhumarea lor festivă în pământ sfinţit, împreună cu rămăşiţele metresei sale; încoronarea rituală în biserică domnească a unui patibular "rege al ţiganilor"; acceptul tacit al ridicării pe Dealul Patriarhiei, de către actuala putere, a unei statui a lui Cuza (unul dintre campionii de obedienţă masonică ai anticlericalismului şi secularizării); prezenţa în persoană a Patriarhului la înmormânatarea unuia din clanul securisto-mafiot al fraţilor Păunescu (dar nu şi la înmormânatea Elizabetei Rizea, de pildă, unde nici o înaltă oficialitate laică sau religioasă nu şi-a pus problema să fie de faţă, deşi era vorba de cel mai pregnant simbol al rezistenţei populare la comunismul ateu şi antinaţional) – toate acestea (şi altele asemănătoare, despre care n-am mai adus vorba) se circumscriu riscului de a reduce Ortodoxia la o coajă poleită, trădându-i miezul dumnezeiesc, pe care nici o măreţie exterioară nu-l poate suplini, mai ales într-o lume atât de criticistă şi de circumspectă precum cea pe care-o anunţă zorii secolului XXI. Când vom rămâne fără duhovnicii şi fără babele secolului XX, e cert că zidurile singure, oricât de măreţe şi de legitime, nu vor fi de ajuns pentru a ne susţine în marea înfruntare cu "taina fărădelegii", urzită împrejurul nostru de "prinţul acestei lumi".

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române

* Este şi motivul pentru care am ţinut ca acest material să apară în numărul nostru din luna mai, când anul acesta (în ziua de 20) se sărbătoreşte Înălţarea/Ziua Eroilor. *(Nota redacţiei)*

ASTEPTÂNDU-L PE GODOT ...

Un ambasador "pentru liniştea noastră"?

În luna martie, Casa Albă a anunţat, pentru începutul acestei veri, înlocuirea ambasadorului S.U.A. la Bucureşti. Actualul ambasador, Michael Guest, a reprezentat cea mai vehementă voce critică din partea administraţiei americane – şi poate chiar din întregul peisaj politic internaţional – la adresa puterii corupte din România. Pe lângă asta, Michael Guest a călcat pe bombeu puterea kaghebistă de la Bucureşti prin implicarea sa în cazul reabilitării generalului Pacepa, ca şi prin afinităţile sale creştin-democrate, concretizate prin vizita ambasadorului american la sediul P.N.Ţ.C.D. (explicabile prin angajamentul lui Victor Ciorbea, ca prim-ministru al României, în 1997, în faţa tuturor miniştrilor de Externe ai ţărilor N.A.T.O., de a dekaghebiza serviciile secrete ale ţării noastre).

Nu este exclus ca, din toate aceste motive, Michael Guest să fi devenit, neoficial, indezirabil pentru liderii P.S.D., după cum reiese şi din repetatele reacţii alergice necontrolate ale preşedintelui Iliescu la criticile formulate de ambasadorul american, ca şi din răbufnirile mârlăneşti, cu aluzii obscene, ale premierului Adrian Năstase, în consens cu "pamfletele" semnate de C. V. Tudor în *România Mare*, la adresa aceleiaşi persoane *non grata*.

Va fi înlocuit Michael Guest cu un ambasador "pentru liniştea noastră"? În condiţiile în care sondajele de opinie indică triumful electoral al unui P.S.D. atotputernic, controlat mai abitir de Ion Iliescu, din viitoarea sa postură de preşedinte al partidului, democraţia dâmboviţeană pare să nu mai reprezinte o "chestiune arzătoare" pentru Statele Unite, confruntate cu intensificarea fără precedent a rezistenţei antiamericane din Irak, retragerea trupelor spaniole din zonă şi ameninţările teroriste din partea lui Bin Laden, cu consecinţe electorale bulversante, similare celor din Spania. Oficial, S.U.A. par să se mulţumească cu "partea leului" reprezentată de poziţia geo-strategică a României în cadrul alianţei şi de participarea ţării noastre la campaniile din Afganistan şi Irak, renunţând – cel puţin în timpul campaniei electorale din România – la criticile dure, directe, de natură politică, la adresa puterii de la Bucureşti. De altminteri, de la o vreme, vocea lui Michael Guest nici nu se mai aude... Prin această tăcere din partea S.U.A., P.S.D. este lăsat să-şi adjudece în scopuri electorale admiterea României în N.A.T.O. Ce oferă în schimb P.S.D.? Oportunităţi de afaceri de mare anvergură cu statul român, "suflate" Uniunii Europene, precum construirea autostăzii Braşov-Oradea atribuită fără licitaţie, pe criterii politice, companiei americane Betchel. Se vor mulţumi însă S.U.A. cu acest compromis? Va accepta N.A.T.O. loialitatea declarativă a unei Românii pesediste nedekaghebizate, legate încă "ombilical" de Moscova?

Umbra lui Pacepa. La Cotroceni

Dezvăluirile lui Pacepa (*National Review* preluat de *Ziua*/2 martie), conform cărora "deturnările de avioane au devenit un instrument al politicii externe sovietice şi, până la urmă, arma aleasă pentru atentatele de la 11 septembrie 2001", ca şi îndemnul său (formulat cu aceeaşi ocazie) la "defectările din tabăra adversă" – considerate ca fiind "cele mai bune arme ale Americii împotriva teroriştilor şi a regimurilor totalitare" – adresate agenţilor secreţi din "China, Rusia (sic!), Coreea de Nord şi Siria" ("Luaţi exemplul meu! În luna iunie voi sărbători 26 de ani de când m-am rupt de dictatură şi singurul regret este că nu am făcut acest pas mai devreme"), indică faptul că, pentru actuala administraţie americană, Rusia face parte din "tabăra adversă". În S.U.A., Pacepa nu e tocmai necis Nimeni, ci o autoritate în domeniul serviciilor secrete din fostele ţări comuniste ale Europei de Est. Ieşirile sale la rampă, la momentul oportun, sunt dirijate de *inteligenţa* americană atât pentru deconspirarea publică a agenţilor K.G.B. din "vechea" Europă (actualul ministru de Externe al Germaniei, Joschka Fischer, şi relaţiile acestuia cu Cohn Bendit, membru al Parlamentului european, şi Kastern Voight, responsabil al relaţiilor cu S.U.A. în ministerul lui Fischer), cât şi a candidatului democrat la preşedinţia S.U.A., John Kerry (acuzat de "promovarea unui discurs kaghebist").

În ce priveşte realitatea postdecembristă din România, dezvăluirile lui Pacepa i-au vizat cu precădere pe agenţii recrutaţi de Moscova în "operaţia DNESTR", care prevedea "stabilirea unor contacte clandestine cu cadre din conducerea partidului, a armatei şi a Securităţii ce au făcut studii la Moscova şi determinarea lor ca, *la semnalul Moscovei, să-l aresteze pe Ceauşescu şi să creeze un Front al Salvării Naţionale, care să preia conducerea provizorie a ţării*" (*cf.* Ion Mihai Pacepa, *Moştenirea Kremlinului*, Ed.Venus, Bucureşti, 1993, p. 302 şi urm.). Pe lista lui Pacepa, alături de agenţi sovietici (deconspiraţi de U.M.0920/A, care funcţiona sub "umbrela" D.I.E.) ca Silviu Brucan, Valter Roman, Petre Roman (descoperit de generalul Nicolae Pleşiţă), Nicolae Militaru, Sergiu Celac (răsăriţi după "revoluţie" în posturi-cheie, ca şi ciupercile după ploaie), figurează şi Ion Iliescu, din al cărui *curriculum vitae* spicuim: "*Cea mai înaltă victimă a lui U.M.0920/A a fost Ion Iliescu*, unul din cei 9 secretari ai Comitetului Central. Un marxist de profesie, cu remarcabilă inteligenţă nativă, el a fost unul din favoriţii lui Ceauşescu, care, la scurt timp după ce a venit la putere, l-a făcut *membru al cercului său intim*, punându-l să conducă imensul aparat de agitaţie şi propagandă al partidului şi *să coordoneze operaţiile de dezinformare pe plan naţional (...)*. La scurt timp după crearea U.M.0920/A, Ceauşescu l-a îndepărtat din centrul puterii (...). În afara faptului că a studiat la Moscova, Iliescu avea alte trei păcate capitale în ochii lui Ceauşescu: purta numele de Ilici dat de tatăl său, un comunist fanatic ce-l idolatrizase pe fondatorul Uniunii Sovietice, Vladimir Ilici Lenin ; avea o pregătire marxistă mult mai temeinică decât a lui Ceauşescu ; şi, în plus, *era atât de ros de parvenitism şi ambiţii personale, încât a preferat să nu raporteze mentorului său aluzia "nevinovată" ce i-a fost făcută de un membru al unei delegaţii "ideologice" sovietice, după care Moscova ar fi mai "fericită" cu Iliescu în fruntea P. C. R.*" (Ion Mihai Pacepa, *loc. cit.*).

Iată de ce, pentru Ion Ilici Iliescu şi ceilalţi conspiratori implicaţi în desfăşurarea operaţiunii DNESTR, cocoţaţi pe spinarea morţilor noştri la conducerea ţării, în scopul menţinerii României (printr-o economie de piaţă nefuncţională, în cadrul unui stat mafiot nedemocratic) în sfera de influenţă a Rusiei, Ion Mihai Pacepa reprezintă, ca şi pentru Ceauşescu, coşmarul provocator de cele mai cumplite migrene. În paralel cu îndemnul oficial adresat de fostul şef al spionajului românesc agenţilor din *tabăra adversă* de a-şi abandona stăpânii politici, prin reabilitarea lui Pacepa, *susţinută de vicepreşedintele S.U.A. Dick Cheney şi de ambasadorul S.U.A. la Bucureşti, Michael Guest*, regimului kaghebist de la Bucureşti i se arată pisica. La aflarea veştii, "Cucuveaua" a sărit ca arsă – aşa cum reacţiona odinioară, când auzea vorbindu-se despre Regele Mihai (înainte ca Minciuna să stea cu Regele la masă). Ceea ce îi dădea frisoane "ilegalistului" Iliescu era *legitimitatea* regelui. Or, dacă Pacepa, pe lângă avere şi pensie (pe care Iliescu i le-ar da fericit, că doar nu dă de la el, ca să nu mai aibă dureri de cap), redobândeşte şi *gradul* de general de informaţii externe, fostul şef al spionajului românesc ar putea deveni cea mai *legitimă* persoană pentru ocuparea funcţiei de director al S.I.E. Că doar am intrat în N.A.T.O. cu arme şi bagaje! În această situaţie, ce-ar mai putea obiecta Iliescu şi ai lui dacă mâine-poimâine generalul Pacepa, repus în drepturi, ar solicita şi redobândirea funcţiei, *cu aceeaşi susţinere politică* din partea S.U.A.? Şahul în care este ţinut regimul Iliescu prin mutarea "pionului" Pacepa (în eventualitatea transformării sale în "regină"), i-a determinat pe cei vizaţi să răspundă prin mutarea "nebunului": Corneliu Vadim Tudor – unit în cuget şi (ne)simţiri cu aripa dinozaurilor comunişti din P.S.D., susţinătoare a lui Ion Iliescu – este scos la rampă pentru a adresa (şi el) un *apel ofiţerilor şi subofiţerilor nemulţumiţi din S.R.I. şi din alte servicii secrete* (care, din cauza nemulţumirii, ar putea "defecta" la îndemnul lui Pacepa), invitându-i "să treacă direct alături de mine (în tabăra ruso-arabă !), pentru că trebuie să opteze pentru schimbare".

De ce şi de cine se teme preşedintele Iliescu?

Ce fel de schimbare – înţelegem din actuala remaniere guvernamentală care, la presiunea Cotrocenilor, l-a propulsat în postul de vice-premier (deci în coasta lui Adrian Năstase) pe generalul (r.) de corp de armată Ioan Talpeş, *fost director S.I.E.* într-o perioadă (1992-1996) în care P.S.D., aflat la putere, făcea ochi dulci *big-brother*-ului de la răsărit şi dădea cu tifla unchiului Sam, şi fost consilier pe probleme de securitate al preşedintelui Iliescu, în actuala sa investitură. În noua funcţie, omul de încredere al lui Iliescu cumulează conducerile direcţiilor-cheie ale executivului: integrarea europeană, justiţia şi – atenţie! – apărarea. Spre deosebire de *integrare* şi *justiţie*, unde e dezastru, în *armată* reforma a reuşit, de bine-de rău, să demareze, acest sector neavând nevoie câtuşi de puţin de supra-controlul prezidenţial exercitat prin fostul şef al spionajului din "tabăra adversă". Iliescu, după cum se vede, are însă nevoie de deţinerea supra-controlului armatei (ca şi Ceauşescu în ultima perioadă a domniei sale). De ce şi de cine se teme preşedintele? După cum reiese atât din raportul *negativ* al baroanei Emma Nicholson (care recomandă reorientarea negocierilor de aderare a României la U.E., din cauza inexistenţei statului de drept), cât şi din raportul *negativ* al Departamentului de Stat al S.U.A. privind drepturile omului pentru anul 2003 (care constată acelaşi faliment al democraţiei, soldat cu decizia Senatului S.U.A. de menţinere a postului de radio "Europa liberă"), până în prezent aderarea ţării noastre la N.A.T.O. nu a produs nici un efect în privinţa dekaghebizării şi a democratizării ei.

În aceste condiţii, suntem îndreptăţiţi să ne întrebăm (şi noi): ar putea fi oare şi România "contaminată" de "virusul" mişcărilor de eliberare naţională anti-ruseşti din Georgia, Lituania, Ucraina sau Moldova? Om trăi şi-om vedea! Sau "vom muri şi vom fi liberi"...

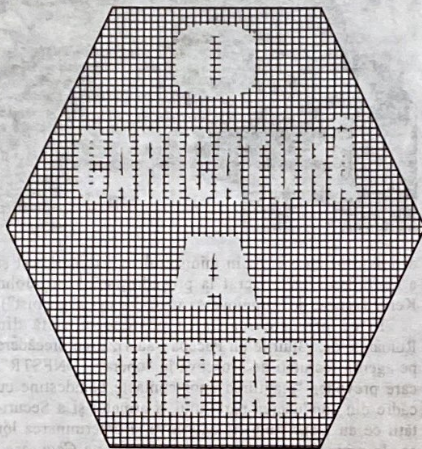
Traian Călin UBA

În anul 1999, după penibile discuţii şi controverse, Parlamentul României, în care defuncta Convenţie Democrată, constituită în jurul Partidului Naţional Ţărănist, dispunea de o confortabilă majoritate, a votat Legea 187, prin care se instituia Consiliul Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii (CNSAS), instituţie menită să răscolească şi să scoată la lumină fărădelegile săvârşite de Securitate de-a lungul a patru decenii de activitate. Proiectul acestei legi a fost conceput şi înaintat forului legislativ de senatorul ţărănist Constantin Ticu Dumitrescu, preşedintele Asociaţiei Foştilor Deţinuţi Politici. Surprinzător însă, cei care s-au opus cu îndârjire adoptării proiectului de lege în forma iniţială au fost proprii săi colegi de partid, care pretindeau, paradoxal, că formaţiunea lor politică întruchipează anticomunismul radical, atât ca doctrină, cât mai ales prin cadrele de bază, în majoritate foşti deţinuţi politici. După ce proiectul iniţial, care constituia un document necesar însănătoşirii morale a societăţii româneşti, a fost măcelărit până la desfigurare de "aleşii naţiunii", legea a ieşit pe piaţă sub denumirea de "Legea Ticu". Confruntat, în primul rând, cu ipocrizia şi cinismul colegilor săi de partid, C. T. Dumitrescu a demisionat din PNŢCD şi a asistat neputincios la naşterea avortonului, căruia i s-a emis, în fals, certificat de paternitate pe numele său. Cât priveşte rostul CNSAS, aşa cum l-a gândit puterea politică, se pare că *Academia Caţavencu* are dreptate când restituie iniţialelor instituţiei conduse de istoricul Gheorghe Onişoru adevărata lor semnificaţie: "Conspiraţia Naţională pentru Spălarea şi Acoperirea Securităţii".

Comunismul a fost (şi continuă să fie, acolo unde încă mai dăinuie) un regim politic criminal. Pentru a se menţine la putere, pretutindeni unde a fost instaurat, a avut nevoie de un puternic aparat de represiune, dimensionat pe măsura ostilităţii cu care oamenii l-au întâmpinat cel mai adesea. La noi, aparatul de represiune a fost Securitatea, centrul vital al puterii comuniste. În 1989, popoarele din estul Europei au găsit resursele de energie spirituală să înlăture regimurile comuniste, care le ameninţau nu numai cu identitatea, dar chiar şi existenţa. Răsturnarea regimurilor comuniste nu a însemnat însă intrarea în normalitate, ci începutul unui lung proces de vindecare a rănilor provocate de ideologia marxistă. "Comunismul – spune politologul francez Jean-François Revel în *Revirimentul democraţiei* – e atât de devastator, încât nu-i de ajuns să ieşi din el ca să scapi de el: trebuie să poţi ieşi inclusiv din toate consecinţele lui". Aceasta este problema cu care s-au confruntat popoarele est-europene care în 1989 au ieşit formal din comunism. Românii, însă, nu au făcut decât în aparenţă acest pas, astfel că pentru noi problema nu este, ca pentru celelalte popoare din fostele ţări comuniste, să ieşim din "consecinţele comunismului", ci să ieşim efectiv din comunism. În România a avut loc, în decembrie 1989, o lovitură de stat comunistă şi "numai complicitatea şi ajutorul exterior al KGB-ului le-au permis comploţiştilor să-l lichideze pe Ceauşescu", ne spune răspicat acelaşi Jean-François Revel. (Evaluarea evenimentelor din Decembrie 89 ca "lovitură de stat" întruneşte cvasiunanimitatea istoricilor occidentali. Singurii care mai susţin ideea unei "revoluţii" sunt comuniştii de la Bucureşti, în frunte cu Ion Iliescu. De altfel, pretenţia lor de a fi preluat guvernarea ţării ca "emanaţi" ai unei "revoluţii anticeauşiste" confirmă teza complotului, termenul de "revoluţie anticomunistă" fiind evitat de actualii conducători ai României.)

Dar pentru ca România postdecembristă să nu fie privită ca o Coree de Nord înfiptă în inima Europei, "revoluţionarii" care l-au înlăturat pe Ceauşescu au concedat, în numele unui "comunism reformat" de inspiraţie gorbacioviştă, să amendeze "comunismul ortodox" prin ridicarea restricţiilor asupra libertăţii de asociere şi libertăţii de expresie. Acceptarea celor două libertăţi fundamentale, proprii democraţiei, nu a fost însă considerată ca o reală ameninţare pentru stabilitatea structurilor comuniste, temeinic consolidate în societatea românească. În viziunea unuia dintre promotorii loviturii de stat, evreul comunist Silviu Brucan, poporul român ar fi un "popor nătâng" (*stupid people*), care abia peste 20 de ani va reuşi să asimileze democraţia. Cum însă de la data la care a fost făcută această profeţie (puţin măgulitoare pentru noi, românii) au trecut numai 14 ani, actuala clasă politică, alcătuită, cu nesemnificative excepţii, din activişti P.C.R. preluaţi în bloc de la regimul Ceauşescu, poate să se desfăşoare în voie, mimând democraţia. O "democraţie originală", clădită pe recomandarea imperativă: "Păstraţi structurile!", adresată de comunistul Ion Iliescu încă de la preluarea puterii.

Dintre "structurile" care trebuiau "păstrate", Securitatea s-a bucurat de o atenţie deosebită din partea lui Ion Iliescu. Menţinerea ei ca un centru vital al noului regim politic constituia garanţia că lovitura de stat pe care a condus-o nu va fi deturnată spre o democraţie reală. În acest scop, ea trebuia ocultată, iar agenţii ei – travestiţi. În acest sens, relatarea lui Jean-François Revel despre desăvârşita coabitare între vechea poliţie politică şi democraţia iliesciană este sugestivă: "Travestiţii români nu au renunţat la teroare. Au folosit-o din plin şi fără scrupule în săptămâna 11-17 iunie 1990 la Bucureşti, unde au adus formaţiuni de asalt compuse din aşa-zişii mineri, mulţi dintre aceştia fiind agenţi ai Securităţii, care au ucis şi au lovit cu drugi de fier, zile de-a rândul, manifestanţi şi simpli trecători, au spart sediile de partide,

au lovit lideri politici ai opoziţiei. Însăşi frazeologia travestiţilor a regresat înspre cele mai vechi stadii ale stalinismului: manifestanţii care cereau pluralism autentic şi libertatea efectivă de expresie au fost numiţi «fascişti» care ascultă de «ordine venite din străinătate». Ion Iliescu a mulţumit public falşilor mineri veniţi «să apere revoluţia». Ca de obicei, Occidentul a oftat vag. Rezultatul practic a fost menţinerea la putere a comuniştilor, ba mai mult: restabilirea monopolului pierdut, sau măcar ameninţat în ianuarie".

Procesul de ocultare a Securităţii şi de travestire a agenţilor ei a continuat sistematic, spre forme din ce în ce mai perfecţionate. În documentarul "Securitatea 89", distribuit gratuit de *Academia Caţavencu* (cu menţiunea: "Apare până când se termină securiştii!"), istoricul Marius Oprea sintetizează esenţa acestui proces în următorii termeni: "Schimbarea la faţă a Securităţii, camuflarea epoleţilor albaştri sub costumul Armani al parlamentarului, ofiţerului din serviciile secrete, funcţionarului public, al omului de afaceri de succes, şi chiar sub roba magistratului, a fost un proces discret. Abia acum, reconstituind cu greu, şi în pofida ostilităţii manifestate oficial faţă de deconspirarea ei, imaginea a ceea ce a fost Securitatea în 1989, începem să îl înţelegem".

La înfiinţarea CNSAS, românii au sperat că "vor cunoaşte adevărul, iar adevărul îi va face liberi". Au sperat că prin cunoaşterea crimelor regimului comunist săvârşite de poliţia sa politică se vor spulbera tenebrele trecutului care încă îi apasă. Dar, ne spune acelaşi Marius Oprea, "nu numai acest proiect, ci majoritatea acţiunilor şi declaraţiilor guvernanţilor ignoră condamnarea crimelor şi abuzurilor regimului comunist, a autorilor lor morali şi efectivi, din simplul motiv că ei nu se pot condamna pe sine". Dacă aceasta este situaţia după scurgerea unui cincinal de la înfiinţarea Comisiei care ar fi trebuit să scuture colbul aşternut peste Arhivele Securităţii, suntem îndreptăţiţi să ne întrebăm de ce personalităţi ca Andrei Pleşu, Horia-Roman Patapievici şi chiar Mircea Dinescu, care se bucură de prezumţia de onorabilitate, continuă să gireze prin prezenţa lor o instituţie al cărui rol se dovedeşte a fi nu deconspirarea Securităţii, ci ocultarea ei.

Încercând să ne explicăm această stare de fapt, am înţeles că adevăr cuprinde afirmaţia unui colonel din fostul Departament al Securităţii Statului, citată de Marius Oprea: "Cei care au crezut după 22 decembrie 1989 că vor înlătura Securitatea şi-au făcut iluzii". Am înţeles că îndârjirea cu care agenţii SRI se opun accesului la Arhivele Securităţii exprimă conştiinţa apartenenţei lor la o confrerie care, în timp, şi-a schimbat doar denumirea, nu şi rostul. Am înţeles manevra membrilor CNSAS, obedienţi actualei puteri, de a bloca prin neparticiparea la şedinţe dezvăluirea trecutului comunisto-securist al celor care conduc astăzi ţara. Am înţeles, de asemenea, că pentru istoricul Gh. Onişoru păstrarea scaunului de preşedinte al unei Comisii naţionale, salariul de ministru şi maşina la scară valorează mai mult decât adevărul, la care profesiunea ar trebui să-l oblige.

Nu am înţeles însă de ce gânditorul politic H.-R. Patapievici se încăpăţânează, în flagrantă contradicţie cu sine însuşi, să facă poliţia poliţiei politice. (În "Nota" la articolul intitulat "Casta aparatului de stat", publicat în 1995 în revista *22*, făcea următoarea afirmaţie despre dosarele Securităţii, pe care astăzi le vânează: "Mai cred, reluând un argument al lui Adam Michnik, că tipul de adevăr pe care-l conţin aceste dosare este unul profund securist şi deci impropriu".) În schimb, D-l Andrei Pleşu se arată consecvent cu sine însuşi, considerând că "ar fi păcat să încetăm a mai întreba, pe motiv că unele întrebări nu duc nicăieri". Noi însă credem că la fel cum discuţiile despre "Sexul îngerilor" şi "Câţi îngeri pot sta pe un vârf de ac?" au devenit deja "parabole folclorice ale investigaţiei caduce", tot astfel investigaţiile având ca obiect Arhivele Securităţii se desfăşoară "sub eticheta scolastică divagatorie şi futilă" (ca să parafrazăm din capitolul "Întrebările teologilor" al remarcabilului său studiu *Despre îngeri*). Cât priveşte cel de al treilea personaj, creditat cu prezumţia de onorabilitate, fostul poet Mircea Dinescu, acesta s-a dovedit a fi doar o hahaleră gălăgioasă, ale cărui singure performanţe extraliterare sunt superficialitatea, vulgaritatea şi suficienţa.

Dar adevăratul viciu al CNSAS este unul de fond. Prin obiectivele pe care le are în vedere, CNSAS abate atenţia opiniei publice de la *cauza* răului (regimul comunist cu centrul său vital, Securitatea) spre doar unul dintre *efecte* (informatorii Securităţii), care deşi grav în sine, nu atinge nici pe departe gravitatea daunelor devastatoare aduse Bisericii, Şcolii, Justiţiei şi, mai presus de orice, Satului românesc (garantul existenţei noastre ca naţiune, astăzi distrus fără speranţă de renaştere).

Ceea ce-nsă nu a reuşit să realizeze CNSAS a reuşit, fără să dispună de o schemă stufoasă de "colaboratori" şi "specialişti", şi fără fonduri puse la dispoziţie din bugetul Statului, o persoană particulară, D-na Doina Jela, prin întreaga sa operă, încununată de ultima lucrare: *Lexiconul negru – unelte ale represiunii comuniste* (Humanitas, 2001). Desigur, acest "dicţionar al anchetatorilor, temnicerilor şi torţionarilor" nu epuizează dezvăluirea poliţiei politice practicate de Securitate, dar el serveşte ca model pentru orice altă acţiune care-şi propune, cu bună-credinţă, să dezvăluie crimele săvârşite de aparatul de represiune al regimului comunist. Citându-l pe Soljeniţin, autoarea subliniază importanţa cunoaşterii adevărului pentru reclădirea morală a popoarelor ieşite din comunism: "Trebuie să condamnăm în mod public însăşi ideea de reprimare a unor oameni de către alţii! Trecând viciul sub tăcere, cufundându-l înlăuntrul nostru doar să nu iasă afară, noi de fapt îl semănăm, şi el va răsări înmiit în viitor! Fără a-i pedepsi ori măcar fără a-i blama pe criminali, nu numai că pur şi simplu le ocrotim bătrâneţile infame, dar prin asta nu facem altceva decât să smulgem de sub noile generaţii orice fundament al ideii de dreptate. Iată de ce aceste generaţii cresc «indiferente», nu din pricina «slabei activităţi educative». Tinerii capătă convingerea că ticăloşia nu e pedepsită niciodată pe pământ, dar aduce întotdeauna bunăstare. Şi va fi dureros, şi va fi cumplit să trăieşti într-o astfel de ţară!".

Pe cerul indiferenţei cvasiunanime a românilor, acoperit de norii complicităţii actualei puteri cu făptaşii crimelor Securităţii, se pare că se deschide totuşi o geană de lumină dătătoare de speranţă. În documentarul "Lista lui Secu – dosar de urmărire informativă a Securităţii", editat de *Academia Caţavencu*, găsim următorul anunţ:

Institutul Român de Istorie Recentă (IRIR), Academia Caţavencu şi Fundaţia "Gheorghe Ursu" desfăşoară un program de cercetare privind cadrele fostei Securităţi (1949-1989). Persoanele care au avut acces până în prezent la propriile dosare de urmărire informativă şi sunt în posesia acestora (copii xerox) sunt rugate să pună aceste documente la dispoziţia noastră. De asemenea, aşteptăm şi securişti care vor să se denunţe. Dosarele pot fi expediate pe adresa IRIR, str. Matei Voievod 18, sector 2, Bucureşti. Informaţii la telefon (021)252.75.56, 252.75.57 sau irir@euroweb.ro. Vă rugăm să ne comunicaţi şi adresele unde puteţi fi contactaţi de către cercetătorii IRIR pentru informaţii suplimentare. Cercetătorii care lucrează la acest proiect şi care pot fi contactaţi la IRIR sunt: Sorin Cucerai, Armand Goşu, Stejărel Olaru. Coordonatorul proiectului este Marius Oprea, de la Institutul Român de Istorie Recentă.

Să dea Domnul să fie într-un ceas bun!

Gabriel CONSTANTINESCU

ŞAH LA REGE ... (4)

de Gabriel CONSTANTINESCU

Cunoscând slăbiciunea prinţului Carol pentru femei, cercurilor interesate să exercite influenţă şi control asupra acţiunilor viitorului rege al României nu le-a fost greu să pună la punct scenariul prin care acesta să o întâlnească pe Elena Lupescu. Sarcina de "codoş", mijlocirea legăturii prinţului cu noua "femeie fatală" (care, de data aceasta, nu trebuia să fie doar o aventură efemeră, ci o legătură de lungă durată), a fost îndeplinită de "un anume Posmantir", despre care Alex Mihai Stoenescu ne furnizează următoarele informaţii în *Istoria loviturilor de stat în România*:

"În anul 1925, Elena Lupescu se cuplase cu cineastul Tudor Posmantir, evreu din Brăila, care se ocupa cu jurnalele de ştiri şi documentare la comandă, de efect propagandistic, dar conducea şi o mică afacere cu filme porno şi albume de plasament. Elena Lupescu pozase pentru un astfel de album, fotografiile sale nud fiind mai târziu recuperate din străinătate cu sume importante. Unul dintre clienţii lui Posmantir din anii '20 era chiar prinţul Carol, pe care îl însoţise în călătoria în jurul lumii şi căruia îi plasa în mod curent femei. Este de presupus că tehnica sexuală a femeii i-a atras atenţia lui Carol, găsindu-şi astfel o parteneră potrivită pentru excesele sale maladive. Dar mai important în evoluţia relaţiei Carol-Lupescu din cursul anului 1926 a fost faptul că Elena Lupescu avea acces la presa socialistă, la anumite cercuri francmasonice şi la o serie de indivizi suspectaţi de legătură cu Uniunea Sovietică. De altfel, Posmantir însuşi era suspectat de serviciile de informaţii româneşti că foloseşte reţeaua sa de prostituate pentru culegerea de informaţii de la clienţii din lumea politică şi financiară. Carol se afla atunci într-un moment foarte greu al vieţii sale, implicat în afaceri murdare de corupţie, izolat şi cu imagine foarte proastă".

Este vorba de o comandă de avioane de recunoaştere şi de vânătoare făcută de prinţul Carol, în calitate de şef al Inspectoratului General al Aeronauticii din cadrul Ministerului de Război, la firma britanică Siskin-Armstrong. Avioanele cu care urma să fie dotată aviaţia română s-au dovedit a fi total necorespunzătoare, fapt constatat de ataşatul militar al României la Londra, nimeni altul decât viitorul mareşal Ion Antonescu, care a sesizat guvernul de la Bucureşti. În această situaţie, se impunea rezilierea contractului, dar cum Carol încasase deja un comision consistent de la omul de afaceri care mijlocise contractul între Statul român şi firma britanică, s-a opus rezilierii, acceptând transformarea obiectului comenzii iniţiale în furnizarea de alt gen de echipamente. Deoarece România avea totuşi nevoie de avioane de vânătoare, a fost contractată rapid furnizarea unui lot de 50 de aeronave fabricate de firma olandeză Fokker. Curând, s-a constatat că intermediarul acestui nou contract era acelaşi misit care încheiase afacerea cu firma Siskin-Armstrong: aşadar, un nou contract şi, bineînţeles, un nou comision pentru "Inspectorul General al Aeronauticii" – prinţul Carol!

"Elena Lupescu – scrie în continuare Alex Mihai Stoenescu – i-a facilitat [lui Carol] accesul la presa socialistă şi la reţelele de propagandişti ai acesteia, singura parte dispusă la apărarea publică a prinţului-infractor împotriva guvernului liberal. Firele ipotezei unei Elena Lupescu agentă sovietică se leagă şi de acest domeniu, mai ales prin suspectele sale deplasări la Viena, unde femeia afirma că îşi vizitează mama trecută la catolicism. Cum, în unele ocazii, s-a constatat că mama Elenei Lupescu era bine-merci la Bucureşti, putem presupune că amanta viitorului rege avea întâlniri conspirative cu şefii INO. Numită mai întâi *Osbîi Otdel*, în cadrul CEKA, secţia specială a GPU pentru activitatea de spionaj a URSS pe teritorii străine, INO îşi instalase sediul la Viena, beneficiind de sume imense şi de o bancă de documente secrete furate sau copiate în cancelariile statelor europene..."

Dacă presupunerile lui Alex Mihai Stoenescu cu privire la implicarea Elenei Lupescu în acţiuni de spionaj în favoarea Uniunii Sovietice s-ar putea să fie adevărate, mizeria morală în care s-a afundat prinţul Carol prin noua sa legătură amoroasă este, fără îndoială, certă şi mai ales dezgustătoare. "După ce Posmantir reuşeşte să prezinte această femeie fostului Principe Carol – relatează Eugen Teodoru în culegerea de documente intitulată *Din scrinurile regilor*, citând dintr-un astfel de document –, pune la cale o serie de întâlniri între cei doi, la Şosea, la Cinematograful «Pallace» şi în diferite oraşe din ţară, unde fostul Principe călătorea în interes de serviciu militar sau pentru a vizita filialele Fundaţiei Carol (...). Relaţiile dintre aceştia devenind din ce în ce mai intime, se simţea nevoia amenajării unei case de întâlnire, ceea ce nu întârzie să se producă în următoarele împrejurări: Elena Lupescu cunoştea din viaţa ei de aventuri pe comandorul Tăutu, căruia făcându-i propunerea de a-i pune la dispoziţie casa sa din strada Progresului nr. 3, acesta acceptă cererea şi întâlnirile încep să aibă loc la locuinţa comandorului Tăutu, aproape în fiecare seară".

În continuare, raportul relatează amănunţit despre achiziţionarea de către prinţul Carol a unei vile, care va fi înregistrată pe numele lui Constantin Lupescu, fratele Elenei. Metresa prinţului se instalează în noua locuinţă, fără însă să renunţe la vechile legături, ceea ce-i îndreptăţea pe memorialişti să-i confere statutul nu numai de demi-mondenă, dar chiar de prostituată, aşa cum rezultă fără echivoc din textul raportului.

"În zilele când Elena Lupescu rămânea singură, mai era vizitată, fără ştirea fostului Principe, de un anume Stefan Wieder şi de locotenentul de Aviaţie D. Don, cu ambii avea relaţii intime. (...) O bună bucată de vreme venea la vilă şi comandorul Tăutu; la un moment dat acesta, văzând intimitatea legăturilor dintre fostul Principe şi Elena Lupescu, cum şi prea desele lor întrevederi, începe să-şi dea socoteala de proporţiile serioase pe care le luase această chestiune la care el contribuise într-o mare măsură. Temându-se că lucrurile să nu ia o întorsătură gravă şi reflectând asupra răspunderii morale pe care putea s-o aibă în caz când s-ar fi descoperit faptele şi rolul său în această afacere, începe să întrerupă pe de o parte vizitele la vilă, iar pe de altă parte, în discuţiile pe care le are cu fostul Principe, caută să-l convingă şi să-l determine să renunţe la această femeie. Rezultatul acestor discuţii a fost că ex-Principele Carol a interzis comandorului Tăutu să aibă acces mai departe în vilă".

Principesa Elena a înţeles primejdia pe care o reprezintă Elena Lupescu pentru căsnicia sa, dar încercările de a-l smulge pe Carol din mrejele "Roşcatei", aşa cum o numeşte Constantin Argetoianu în *Memoriile* sale pe amanta lui Carol, au eşuat. Ca urmare, perspectivele unui divorţ, care să pună capăt acestei situaţii scandaloase, devenea din ce în ce mai probabilă. Dacă adeseori, în procesele de divorţ, pentru a evita dezvăluirea adevăratelor cauze care au condus la desfacerea unei căsătorii, judecătorii folosesc în motivarea sentinţei sintagma "nepotrivire de caracter", în cazul familiei princiare această motivaţie exprimă situaţia de fapt. Deosebirile de structură sufletească, educaţie, mentalitate şi comportament între cei doi soţi erau atât de mari încât nimeni şi nimic nu a putut interveni cu ceva pentru a le nivela. În timp ce principesa Elena era o aristocrată autentică, atât prin naştere, cât şi prin educaţie, Carol se situa la polul opus. Apropierea sa de mentalitatea de mahala şi – ceea ce este mai grav pentru un viitor cap încoronat – participarea sa la afaceri oneroase şi acte de corupţie prevesteau că prinţul Carol nu va fi monarhul "foarte bun", aşa cum spera ţara să fie, ci un monarh "slab şi rău", un adevărat blestem pentru români.

Cât priveşte pe Elena Lupescu, am greşi dacă ne-am limita la a o privi doar ca pe o femeie de moravuri uşoare, al cărei obiectiv era să stabilească o legătură care să-i aducă avantaje materiale, asigurându-i o existenţă lipsită de griji. În relaţia sa cu prinţul Carol, "Roşcata" ţintea mult mai sus. Indiferent dacă eforturile de a-l acapara total pe moştenitorul tronului se desfăşurau pe linia unei misiuni pe care trebuia să o îndeplinească, aşa cum încearcă să ne sugereze Alex M ihai Stoenescu, sau dacă acţiona "în nume propriu", ea s-a dovedit o maestră desăvârşită în arta de a transforma ceea ce iniţial părea a fi doar o simplă aventură bazată pe atracţia sexuală într-un "parteneriat de interese". Numai aşa se explică longevitatea acestei relaţii, pe care timpul nu numai că nu a erodat-o, aşa cum se petrece, îndeobşte, în legăturile născute din "dragoste la prima vedere", dar a consolidat-o. Parteneriatul Carol-Lupescu va rezista la toate tentativele de a i se pune capăt venite atât din partea familiei regale, cât mai ales din partea Partidului Naţional Liberal, al cărui conducător, Ion I. C. Brătianu, îl considera pe prinţul Carol o primejdie pentru viitorul României Mari.

În *Regele playboy*, Paul D. Quinlan încearcă – şi în bună măsură reuşeşte – să dezvăluie procedeul simplu, dar eficient prin care Elena Lupescu a reuşit să-l subjuge pe Carol: "O dată ce Lupescu s-a infiltrat în inima lui Carol, a făcut toate eforturile ca să înţeleagă caracterul iubitului ei şi să se comporte după placul lui. A priceput că sub faţada virilităţii sale princiare Carol era cumplit de vulnerabil; un băiat slab, nehotărât, imatur, care avea nevoie – chiar mai mult decât de sex – să fie consolat, reconfortat, alintat şi copleşit cu afecţiune. Mai ales, Carol simţea nevoia să trăiască într-o ambianţă familiară, printre lucruri simple care-i lipseau în căminul oficial – mâncare neaoşă românească (Lupescu era o adevărată maestră în pregătirea mămăligii), glume piperate, fără perdea (pe care le învăţase în cluburile ofiţerilor), muzică populară şi de jazz, prieteni români din popor, fără pretenţii, jocuri de cărţi şi plimbări cu maşini rapide. După ce fusese ridiculizat pentru lipsa lui de rafinament, prinţul era flatat de atenţia ei admirativă şi protectoare, care îi tămăduia orgoliul rănit. Lupescu a studiat cu grijă legătura lui Carol cu Zizi, ca să nu repete aceleaşi greşeli. Dându-şi seama că putea fi influenţabil şi şovăielnic departe de ea, Lupescu era hotărâtă să nu-l slăbească o secundă atâta vreme cât nu făcuse o alegere definitivă între Elena [soţia sa] şi ea. «Mai degrabă aş muri», a mărturisit ea într-un moment de sinceritate, «decât să-l abandonez!»".

Un eveniment neaşteptat îi va oferi Elenei Lupescu prilejul să-l păstreze pe Carol numai pentru ea. La 20 noiembrie 1925, Regina Alexandra, soţia Regelui Eduard al VII-lea al Marii Britanii şi totodată mătuşa prinţului Carol, moare. Cum familia regală trebuia să fie reprezentată la funeralii, principesa Elena – relatează în memoriile lor atât Eugeniu Buhman, secretarul particular al lui Carol, cât şi prinţul Nicolae, cumnatul ei – a cerut Regelui şi Reginei să nu-l trimită pe Carol, care, o dată ajuns în străinătate, n-avea să se mai întoarcă. Avertismentul ei nu a fost însă luat în seamă. "Brătianu – afirmă Paul D. Quinlan – a profitat de şansa ivită din senin şi l-a sfătuit pe Rege să-l trimită pe Carol la Londra, convins fiind, ca şi Elena, că o dată ce-ar fi pus piciorul în străinătate, n-ar mai fi revenit în ţară". Ca urmare a insistenţelor primului ministru, după ce Carol a promis "pe cuvântul său de onoare" că se întoarce acasă înainte de Crăciun, Regele Ferdinand şi-a dat consimţământul ca prinţul Carol să plece în Anglia. În continuare, folosind ca sursă de informaţii tot memoriile

(continuare în pag. 6)

(urmare din pag. 5)

prinţului Nicolae, Paul D. Quinlan afirmă că "la 24 de ore după plecarea lui Carol, Lupescu, sub oblăduirea lui Brătianu, a părăsit România şi s-a îndreptat spre Paris". Aşadar, Ion I. C. Brătianu ar fi manevrat subtil pentru ca Elena Lupescu să-l intâlnească pe Carol în străinătate, şi apoi acesta, din pasiune pentru femeia iubită, să renunţe la calitatea de moştenitor la tronul României. O versiune puţin plauzibilă (mai ales dacă ţinem seama de moralitatea ireproşabilă a marelui om politic român), pe care Pamfil Şeicaru o contestă în *Istoria Partidelor Naţional, Ţărănist şi Naţional-Ţărănist*, în care prezintă aceleaşi fapte ca unul care a fost contemporan cu ele şi a cărui obiectivitate ca ziarist este mai presus de orice îndoială:

"Ionel Brătianu ţinea sub strictă supraveghere pe prinţul moştenitor, temându-se de o repetare a cazului Zizi Lambrino. Serviciul de Siguranţă, însărcinat să observe aventurile prinţului, n-a dat nici o importanţă galantelor lui întrevederi cu amanta lui Posmantir. A considerat-o ca pe una din zecile lui de aventuri. În asemenea cazuri, serviciile Siguranţei alcătuiesc fişa cu toate antecedentele şi putem bănui că antecedentele divorţatei Elena Lupescu erau prea numeroase şi vulgare ca să inspire temeri. În noiembrie 1925, regele a trimis pe prinţul Carol să-l reprezinte la funeraliile reginei Alexandra a Angliei, cu obligaţia să nu-şi prelungească şederea în străinătate şi să se înapoieze în ţară înainte de sărbătorile Crăciunului. Prinţul l-a asigurat pe rege că nu se va lipsi de plăcerea să petreacă sărbătorile în mijlocul familiei. Asigurările prinţului, întărite chiar prin cuvântul de onoare, erau simple mijloace de a-şi acopei intenţiile. Nimeni, dar absolut nimeni din anturajul prinţului Carol nu-şi dăduse seama de gravitatea raporturilor dintre el şi Elena Lupescu. Prinţul a cerut Elenei Lupescu să-şi scoată paşaportul şi să plece înaintea lui, dându-şi întâlnire la Paris. Deoarece serviciile Siguranţei, datorită fişei ei bogate, nu atribuiseră nici o importanţă Elenei Lupescu, care să fi putut primejdui situaţia prinţului moştenitor, n-au semnalat-o serviciului de paşapoarte. Şi-a luat, în linişte, vizele pentru Italia şi Franţa, plecarea ei precedând pe a lui Carol cu două zile. S-a insinuat că Ionel Brătianu intenţionat a lăsat ca Elena Lupescu să iasă din ţară, cu speranţa ca prinţul să reînoiască renunţarea la drepturile lui de moştenitor al tronului. Este complet fals; au fost primele şoapte puse în circulaţie ca să-l facă pe prinţ victimă. Carol avea 32 de ani, era prin urmare de presupus că actele lui nu erau precipitări inconştiente de adolescent. Ce valoare mai putea avea un moştenitor al tronului care trebuia priponit, ca un cal nărăvaş, să nu fugă?".

"La Londra – ne spune Paul D. Quinlan –, Carol a fost oaspetele rudelor sale din familia regală britanică. S-a comportat cât se poate de cordial, fără să dea nici cel mai mic semn care ar fi anunţat ceva neobişnuit. Apoi, după o săptămână, a plecat brusc. S-a îndreptat direct către coastă, a traversat Canalul Mânecii până la Calais şi a luat trenul spre Paris, unde, la Gare du Nord, a căzut în braţele iubitoare ale Elenei Lupescu".

Ceea ce urmează este desfăşurarea pe etape prestabilite a unui plan de acţiune; chiar dacă uneori nu a funcţionat aşa cum fusese gândit iniţial, i-au fost aplicate prompt corecţiile necesare, astfel ca el să conducă spre obiectivul final: urcarea lui Carol pe Tronul României, având în toate actele sale de guvernare, alături de el, în umbră, pe Elena Lupescu, eminenţa cenuşie a unui deceniu de domnie sângeroasă.

După un scurt popas la Paris, cei doi s-au despărţit, urmând să se reîntâlnească la Milano, peste surt timp. Până la data reîntâlnirii, Carol s-a deplasat la Veneţia, de unde, la 12 decembrie 1925 i-a adresat tatălui său următoaresa scrisoare, prin care-i comunica renunţarea sa la tron:

"Sire,

Vă rog ca prin această declaraţie să primiţi că renunţ la toate drepturile mele de principe moştenitor al României.

Conform Statutului familiei regale, rog pe Majestatea Voastră de a-şi da Înalta Sa aprobare acestei hotărâri irevocabile.

Totodată, spre a nu produce vreun neajuns în viitor, să daţi Înaltul Majestăţii-Voastre ordin ca să fiu şters dintre membrii familiei domnitoare a României şi să mi se acorde numele sub care îmi voi alcătui o nouă stare civilă.

Prin aceasta declar că nu voi avea nici o pretenţie asupra drepturilor mele, la care am renunţat de bună voie, şi mă angajez, pentru liniştea tuturor, să nu mă mai întorc în ţară timp de 10 ani fără a fi chemat de cei în drept şi fără autorizaţia suveranului.

Carol, principe al României".

O dată cu scrisoarea de renunţare la tron, prinţul Carol i-a trimis Regelui Ferdinand un raport prin care cerea să i se primească demisia din funcţia de Inspector General al Aeronauticii (consecinţă a descoperirii fraudelor din contractele de achiziţie de avioane din Anglia şi Olanda).

Adânc tulburaţi de ultima nesăbuinţă a prinţului Carol, Regele şi Regina, de acord cu principalii lor sfetnici, prim-ministrul Ion I. C. Brătianu şi Barbu Ştirbei, administratorul Domeniilor Coroanei, au hotărât să nu facă publică scrisoarea de renunţare la tron, în speranţa că vor reuşi să-l determine pe fugar să-şi ia seama, aşa cum se întâmplase în 1918, în cazul Zizi Lambrino. De data aceasta, însă, familia regală şi guvernul ţării se confruntau cu un adversar mult mai redutabil – "Roşcata" –, care ştia bine ce vrea şi, în plus, exercita un control total asupra lui Carol. Ministrul de Justiţie, C. Hiott, a fost trimis în grabă la Milano, spre a-i înmâna o scrisoare lacrimogenă din partea Reginei, dar şi o nouă declaraţie de renunţare, concepută de data aceasta în termeni juridici, pe care Carol trebuia să o semneze în cazul că nu se lăsa înduplecat de rugăminţile familiei. După ce Carol a citit noul document de renunţare la tron, a făcut o copie scrisă de mână, a semnat-o şi a pus data: "Milano, 28 decembrie 1925".

Dintre toate relatările privind dramaticele zile ale acelui decembrie 1925, cea pe care o considerăm neinfluenţată de atmosfera de intrigi şi pasiuni politice, care au darul să altereze prezentarea faptelor "aşa cum s-au petrecut", ni se pare relatarea lui Pamfil Şeicaru din *Istoria*... menţionată mai sus: "Toate apelurile la sentimentele lui de tată, de soţ, de fiu, la simţul de datorie ca prinţ de coroană, ca militar, ca român, n-au găsit nici un ecou. Elena Lupescu reuşise să-l facă prizonierul ei. (...) Cum declaraţia semnată la Milano, la 28 decembrie 1925, nu mai lăsa loc nici celei mai firave speranţe, Regele Ferdinand avea sentimentul că întreaga situaţie a monarhiei era primejduită de ridicolul proiectat asupra instituţiei de isprăvile prinţului moştenitor, isprăvi bune pentru a alcătui libretul unei operete. Cum nu putea lua singur o decizie, a convocat, într-un consiliu de coroană, pe toţi şefii de partide, în ziua de 31 decembrie. Într-un tren special au fost conduşi la Sinaia membrii guvernului, preşedinţii Camerei şi Senatului, şefii de partide şi reprezentanţii presei. Mă aflam în acelaşi vagon cu N. Iorga şi Iuliu Maniu, în 1925 şefi ai partidului naţional. N. Iorga era tare pornit, susţinând că totul era pus la cale de Ionel Brătianu, care vedea în prinţul Carol un adversar al atotputerniciei partidului liberal. (...) În consiliul de coroană, N. Iorga a fost singurul care a luat apărarea prinţului Carol".

Cu data de 1 ianuarie 1926, Monitorul Oficial publica următorul comunicat:

"A. S. Regală Principele Carol, Moştenitor al Tronului, comunicând în scris M. S. Regelui renunţarea sa irevocabilă la succesiunea Tronului şi la toate prerogativele ce decurgeau din această calitate şi din aceea de membru al familiei regale, M. S. Regele s-a văzut nevoit să primească această renunţare şi să convoace pentru astăzi 31 Decembrie, la Castelul Peleş, un Consiliu de Coroană. În acest Consiliu de Coroană, M. S. Regele a comunicat Înalta Sa hotărâre şi a făcut apel la toţi fruntaşii Ţării prezenţi de a-l ajuta în executarea ei şi la proclamarea Alteţei Sale Principele Mihai ca Moştenitor al tronului. În acest scop, în urma asigurărilor de sprijin date din partea tuturor celor prezenţi, Reprezentanţa Naţională a fost convocată pentru 4 ianuarie 1926".

Deşi zdrobit sufleteşte de fapta primului său născut, Regele Ferdinand a avut totuşi tăria să declanşeze procesul constituţional, care să consfinţească înlăturarea de la succesiunea la tron a prinţului Carol. În ziua de 4 ianuarie a adresat Adunărilor Constituante un mesaj prin care, după ce aducea la cunoştinţa Parlamentului conţinutul declaraţiei de renunţare la tron a lui Carol, cerea reprezentanţilor naţiunii ca "luând cunoştinţă de dânsa, să recunoască că Principele Carol a renunţat la toate drepturile şi prerogativele sale de Principe Moştenitor şi de membru al Casei Regale, precum şi la orice drepturi asupra fiului său şi patrimoniului acestuia. Iar în consecinţă, conform Constituţiei şi Statutului Casei Regale, Adunările Naţionale să recunoască Principe Moştenitor al României pe Principele Mihai".

După dezbateri aprinse, în care s-a dovedit încă o dată că oamenii politici români pun mai presus interesele de partid, sacrificând pentru impunerea lor interesul naţional, cu o îndârjită opoziţie din partea Partidului Naţional, condus de Iuliu Maniu şi Nicolae Iorga, şi a Partidului Ţărănist, condus de Ion Mihalache, Casa Regală şi guvernul liberal au obţinut câştig de cauză, fiind votată legea care prevedea explicit: "Pe temeiul art. 77 din Constituţie, Reprezentaţiunea Naţională constată că succesiunea Tronului României revine astfel de drept A.S. Principelui Mihai, coborâtorul direct şi legitim în ordinea de primogenitură bărbătească a Regelui Domnitor". Şi tot în aceeaşi şedinţă s-a votat legea constituirii Regenţei "pentru a exercita puterile regale şi tutela A.S.R. Moştenitorul Tronului în cazul când acesta ar fi chemat să domnească în timpul minorităţii sale".

Consecinţele crizei dinastice majore care a zguduit monarhia României se vor dovedi curând favorabile lui Carol Caraiman (numele atribuit de Statul român fostului prinţ moştenitor) şi sfătuitoarei lui de taină, Elena Lupescu. Pe fondul sănătăţii şubrede a Regelui Ferdinand, care prevestea posibilitatea extinderii Regenţei pe o durată de 13 ani (până la majoratul viitorului rege Mihai), din sânul partidelor care alcătuiau opoziţia antiliberală s-a născut un curent "procarlist". Întreţinut, cu o inconştienţă criminală, de o bună parte a oamenilor politici din România interbelică, acest curent va deschide un larg spaţiu de manevră uneltirilor cuplului Carol-Lupescu, ţintind "restauraţia", readucerea dezmoştenitului pe Tronul României.

(Va urma)

† GHEORGHE MIHAI

Pe 3 aprilie 2004 s-a stins din viaţă, la Craiova, camaradul de luptă şi suferinţă Gheorghe Mihai.

Născut la 16 aprilie 1925, a urmat cursurile Liceului Militar din Tg. Mureş (strămutat în 1940 la Timişoara). Fiind elev în cursul superior, a fost încadrat în Frăţia de Cruce a liceului, unde a beneficiat de o temeinică educaţie morală şi naţională. Înregimentat de timpuriu în lupta împotriva bolşevizării României, a fost arestat în 1948 şi condamnat la ani grei de închisoare. A fost pus în libertate abia în 1964, când s-a înscris la secţia de Istorie a Institutului de Învăţământ Superior din Craiova, dar după absolvire, din pricina trecutului său politic, nu a fost lăsat să profeseze în învăţământ, trebuind să se resemneze cu diferite posturi de mărunt funcţionar. După 1989, a pus, alături de alţi camarazi, bazele filialei craiovene a Asociaţiei Foştilor Deţinuţi Politici, al cărui destoinic preşedinte a fost până la încetarea din viaţă.

Prietenii şi colaboratorii din Craiova, alături de toţi cei ce l-au cunoscut, deplâng plecarea lui dintre noi. Dumnezeu să-l odihnească în ceata celor drepţi.

RUSIA ŞI ISPITA MESIANICĂ

religie şi ideologie (3)

partea a doua: *DIMENSIUNEA SPIRITUALĂ A MESIANISMULUI*

CAPITOLUL III

Motto: "Raţiunea (Logosul) se naşte în mijlocul unui popor slăvit şi curat"
(V. Rozanov)

1) Ideea rusă. *De ce rusul se răzvrăteşte împotriva culturii, demolează toate valorile?* – se întreba filosoful creştin Nikolai Berdiaev (**1**). Întrebarea vizează de fapt esenţa spiritului rus, a căutării unui sens istoric al culturii ruse.

Se spune că popoarele care au *istorie* nu pot exista în afara culturii. Şi totuşi, Rusia, tocmai pentru că a fost conştientă de propria istorie, nu a putut face o mare cultură. Rusia, cu siguranţă, nu este un tărâm prielnic culturii. Sentimentul unei *naţiuni* ruse n-a existat propriu-zis. Inteligheţia prefera să folosească noţiunea de *popor* în locul celei de naţiune. Iar atunci când inteligheţia a avut în vedere cultura, s-a raportat la ea în mod negativ, cu accente profetice, apocaliptice.

Cultura rusă nu a cunoscut forme noi, creatoare, universaliste. Tradiţia bizantină nu le-a permis ruşilor o deschidere spre universalitatea de tip apusean. Încercările occidentaliştilor, în acest sens, au fost sortite eşecului. Voind să impună culturii ruse un caracter universal, occidentaliştii au căzut în păcatul ereziilor antitradiţionaliste, nihiliste ori revoluţionare. Cei care s-au abătut de la *calea cea dreaptă* a bizantinismului, au plătit cu preţul izolării de poporul rămas fidel tradiţiei. Reformele lui Petru cel Mare, menite să *occidentalizeze* Rusia, au avut repercusiuni negative pe plan spiritual. Ţarul însuşi a fost anatemizat de popor, considerat a fi întruparea *Antihristului* pe pământul sfânt al Rusiei.

De unde vine oare această rezistenţă faţă de ideea de nou, faţă de cultură? Cei care analizează cultura şi spiritualitatea poporului rus, cad de acord în ceea ce priveşte caracterul mesianic şi profetic al ruşilor. Rusia a fost dintotdeauna o ţară a paradoxului, predispusă mesianismului şi proorocirii. Experienţele imperialismulu ţarist, nihilismul anarhist şi spiritul revoluţionar, experienţa totalitară – toate vin din acest fond sufletesc al ruşilor. Pasiunea e o trăsătură a acelor naţiuni care au încercat să ofere istoriei şi culturii un sens mesianic. Conştiinţa mesianică i-a făcut pe ruşi stihiali. Stihialul nu acceptă nici o formă, nu se încadrează nici unui tipar convenţional. Această ieşire din orice tipar a spiritului rus îngreunează misiunea cercetătorului. Cioran afirma că Rusia nu poate fi înţeleasă de celelalte popoare (**2**). A vorbi despre mesianismul rus înseamnă, de fapt, a vorbi despre ruşi în general. Aceasta presupune însă o cunoaştere *iniţiatică* a spiritului rus – de aici şi aspectul intuitiv şi preponderent afectiv al acestei cunoaşteri.

Fapt este că mesianismul rus se împleteşte strâns cu spiritualitatea ortodoxă. Pe fondul acestei spiritualităţi au fost posibile toate formele de manifestare ale spiritului rus, începând cu tradiţia slavofilă şi sfârşind, pe aceeaşi filiaţie, cu nihilismul, socialismul şi bolşevismul, fenomene ce au cunoscut în Rusia încununarea deplină. Socialismul şi comunismul rus nu puteau decât să încununeze *narodnicismul* inteligheţiei. Ideile preluate de inteligheţie – pornind de la idealismul german, trecând prin liberalism şi sfârşind în marxism – au îmbrăcat haina mesianismului specific rusesc. Din întâlnirea mesianismului cu cultura germană târzie, s-a născut ideologia marxist-leninistă. În acest sens, mesianismul sfârşeşte ca şi în Germania, în ideologie. Marxismul a fost pentru inteligheţie mai mult decât o idee; ruşii au transformat-o în ideologie, izolând şi mai mult Rusia de restul Europei.

Deosebirea structurală specifică a spiritului rus a fost conştientizată de către inteligheţia secolului al XIX-lea. Toţi au simţit că au o misiune superioară de îndeplinit. Era mai mult decât evident că Rusia era sortită unei meniri monumentale. *De ce totuşi evidenţa aceasta a fost prilej de tortură pentru ruşi? Tot secolul al XIX-lea rusesc vădeşte o conştiinţă tulburată şi profetică, o adevărată isterie mesianică* (**3**).

Astfel, ideea de mesianism a străbătut ca un fir roşu întreaga istorie a Rusiei, iar conştiinţa eşecului a dat naştere la tragism şi angoasă apocaliptică. De la călugărul Filotei până la neoslavofili, ideea mesianică se poate urmări în toate formele pe care le-a luat până astăzi, când renaşterea naţionalismului rus face posibilă o regândire a problemei.

2) A Treia Romă: originile mesianismului rus. Mesianismul rus apare sub forma mitului celei de-a Treia Rome. În jurul acestui mit s-a ţesut toate idealurile de mai târziu ale Rusiei – imperialismul ţarist şi cel sovietic (ambele cu pretenţii universliste), slavofilismul, narodnicismul, panslavismul, naţionalismul şi socialismul. Toate au fost, mai mult sau mai puţin conştientizat, prelucrări, bineînţeles la dimensiuni diferite (religioase, sociale, politice), ale mitului celei de-a Treia Rome. Ce reprezintă însă acest mit şi de unde vine el?

Se cunoaşte faptul că ruşii au primit oficial botezul creştin în 988, când Vladimir de Kiev s-a convertit la creştinism. Din acest moment, Rusia intră pentru o jumătate de mileniu sub influenţa Bizanţului, influenţă reflectată în viaţa liturgică şi monahală specifică întregului creştinism răsăritean, precum şi în întreaga structură administrativă de tip bizantin. Bisericii ruse i se acorda astfel un rol important în cadrul spiritualităţii răsăritene: ea devenea moştenitoarea tradiţiei ortodoxe bizantine. De altfel, pe plan eclezial, Kievul a depins până în secolul al XV-lea de Patriarhia Constantinopolului. Mitropoliţii Kievului au fost, în marea lor majoritate, greci veniţi din Bizanţ. Ei sunt cei care au organizat Biserica primară rusă şi au jucat un rol important până în secolul al XV-lea, când Moscova a devenit autocefală.

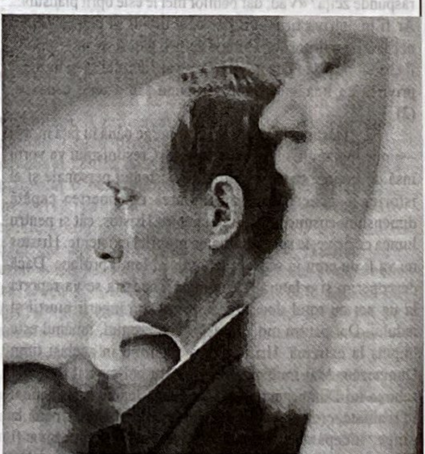
Autocefalia Bisericii ruse a fost grăbită de acceptarea de către Mitropolitul Moscovei – grecul Isidor – a hotărârilor Sinodului de la Florenţa (1439-1440), care proclama unirea cu Roma. Neacceptând tutela Romei, ruşii s-au gândit să instaleze ei înşişi un mitropolit, în persoana lui Iona, înălţat pe scaunul Moscovei în decembrie 1448. Peste puţin timp, cade Constantinopolul, în 1453, şi Sinodul de la Florenţa este renegat de către greci. Cu toate acestea, grecii erau pentru ruşi cei care au trădat credinţa ortodoxă. Cucerirea Constantinopolului era văzută astfel ca o pedeapsă a lui Dumnezeu.

Pe fundalul acestor evenimente, a luat naştere mitul celei de-a Treia Rome. Însemnele puterii bizantine, *imperium*-ul şi ortodoxia, trec în moştenirea Moscovei. *Vechea Romă se dovedise a fi eretică, cea nouă era sub turci, doar a treia era în picioare. Ideea teocratică a imperiului creştin universal îşi găseşte la Moscova ultimul refugiu. În curând marii principi îşi vor lua titlul de ţari (varianta slavă a lui cezar) şi se vor considera succesori legitimi ai suveranilor Bizanţului* (**4**).

Interesantă este însă legenda care a premers încoronării lui Ivan cel Groaznic ca ţar şi care a stat la baza dezvoltării ulterioare a Rusiei imperiale. În 1510, marele cneaz al Moscovei, Vasile al III-lea, primeşte vizita stareţului Filotei, care-i împărtăşeşte viziunea sa privind *Noua Romă*. Ea era întemeiată pe legenda lui Nestor Iskander (Aleksandr), un contemporan cu evenimentele din 1453. *El ar fi văzut puterea imperială bizantină concentrându-se într-o flacără ce se ridică deasupra oraşului şi dispăru la cer* (**5**). Ea se îndrepta, firesc, către Moscova. Călugărul Filotei interpretă această viziune ca o misiune ce-i revine Moscovei de a deveni ce-a de-a treia şi ultima Romă. *O a patra Romă nu va exista*, spunea viziunea lui Filotei.

În această viziune, atât împăratul (ţarul) creştin, cât şi poporul rus deveneau reperele unui plan general-istoric, de păstrare şi afirmare a credinţei ortodoxe şi a însemnelor imperiale. Treptat, legenda celei de-a Treia Rome pătrunde tot mai adânc în rândul poporului, al claselor înstărite şi al clerului, semn că Rusia accepta misiunea ce i-a fost încredinţată prin *harul divin*.

Ce înseamnă însă acest concept de *A Treia Romă* şi ce pretinde el? Sau, cu alte cuvinte, care urma să fie rolul Rusiei? Evident, ca moştenitoare a Imperiului Bizantin, Rusia avea un prestigiu de apărat. Dar acest prestigiu nu-i oferea şi mântuirea. Exemplul poporului evreu era pilduitor. Rusia nu trebuia să cadă în acelaşi egocentrism naţional. Misiunea ei era aceea de a mântui întreaga lume prin impunerea – forţată chiar – a religiei adevărate. Din păcate, însă, lumea ortodoxă nu a fost ferită de orgolii. În curând, Hristosul universal se va transforma într-un *Hristos mujic*, rusificat. Mesianismul îmbrăca astfel forma unei religiozităţi naţionale, desăvârşită apoi în secolele ce au urmat.

Oricum, Rusia era datoare să facă faţă misiunii pe care şi-o asumase. Mesianismul rus – în forma celei de-a Treia Rome – va cunoaşte, la rândul său, şi alte forme de manifestare (inclusiv imperialismul sovietic), care fie că au preluat pe faţă această idee, fie că doar s-au folosit de ea în subsidiar. Acest mit va cunoaşte dezvoltarea – până la ultimele sale consecinţe – pe plan *politic*. Alături de cea politică, mesianismul rus va cunoaşte şi o formă *socială* (narodnicismul şi panslavismul, ambele devenind însă, aşa cum vom vedea, tot arme ale politicii naţionaliste de la sfârşitul secolului al XIX-lea).

(Va urma)

Bogdan SILION

1. Nikolai Berdiaev, *Filosofia lui Dostoievski*, Institutul European, Iaşi, 1992, p. 11.
2. Emil Cioran, *Schimbarea la faţă a României*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1990, p. 16.
3. *Ibidem*, p.19
4. Jean Meyendorff, *Biserica Ortodoxă ieri şi azi*, Ed. Anastasia, Bucureşti, 1996, p. 91
5. Ioan Petru Culianu, *Mircea Eliade*, Ed. Nemira, Bucureşti, 1995, pp. 176-177.

ÎNVIEREA ȘI EROISMUL CRUCII

I

Învierea revelează o nouă condiție a umanului și a vieții în general, care răscumpără și transcende istoria. Lumea noastră își are fără îndoială eroii ei, oameni care fac din existența lor o aventură a umanului îndreptată spre depășirea timpului devorator. Însă cum poate omul învinge moartea? Nu cumva speranțele noastre se reduc la visele lumii acesteia, în care gustul plăcut al fericirii de aici și de acum ne consolează pentru întâlnirea cu acel moment în care toți cei pe care i-am iubit rămân în urmă, pierduți definitiv în amintire? Ce ar face fiecare dintre noi pentru a nu pierde niciodată, nu gustul lumii în general, ci persoanele în care ne-am pus ființa noastră; pentru a nu pierde niciodată iubirea, iar nu eșecurile vieții și ale morții?

Întâlnim, până la Hristos, imaginea salvatoare a eroilor. Îndreptată spre o finalitate a umanului, istoria apare compusă din actele esențiale ale celor ce întruchipează ultimele limite ale umanului în existența sa trecătoare. Și tocmai pentru că până și existența eroilor este trecătoare, setea oamenilor se leagă de un eveniment ce nu mai este limitat de timp, de un "erou" după care nimic trecător nu mai poate amăgi speranța unei vieți fără de moarte. "Învierea lui Hristos ca un act unic și creator al lui Dumnezeu, al intervenției Lui în lumea noastră, lume a morții fără întoarcere, depășind imanența existenței pământești sau cauzalitatea ei care nu duce niciodată la biruirea morții, nu poate fi înțeleasă cu metodele cu care se cunosc fenomenele istorice, care în cazul persoanelor umane, legate de trupul coruptibil, se încheie totdeauna cu moartea definitivă a lor, ca persoane individuale. E ceea ce spuneau Sfinții Părinți, că stricăciunea creației nu se putea învinge din ea însăși: numai Hristos, ca Dumnezeu întrupat, a putut-o învinge" **(1)**.

Pentru lumea antică, între zeul nemuritor și eroul care moare, moartea naște o prăpastie de netrecut. Eroul nu poate trece de această din urmă încercare. Iar zeii nu îi pot acorda nici un ajutor, sunt la fel de neputincioși ca și omul. Este sugestiv aici mesajul piesei *Hippolit* de Euripide. Intimitatea de care se bucură eroul cu zeița Artemis, cât timp este în viață, nu poate supraviețui morții, distanța dintre oameni și zei fiind de netrecut în fața acesteia. "Hippolit este adus rănit și sângerând; el vede deschizându-se înaintea sa porțile lui Hades. Deodată, Artemis apare lângă el. Tânărul o recunoaște, angajează un ultim dialog cu ea, afectuos și pasionat: «O, stăpână, vezi tu starea mea jalnică?». Ce-i răspunde zeița? «Văd; dar ochilor mei le este oprit plânsul»... Ar fi împotriva firii ca niște ochi divini să plângă pentru necazurile muritorilor. Curând zeița îl părăsește pe Hippolit; îl abandonează în fața morții. Ea nu are dreptul să-și întineze privirea cu imaginea unui muribund sau a unui cadavru" **(2)**.

Destinul unui erou poate merge până în fața morții – nimic mai mult, nimic mai departe. Creștinismul va vorbi însă de Înviere ca punct ultim al existenței personale și al istoriei în genere. Iar confruntarea cu moartea capătă dimensiuni cosmice, nu numai pentru Hristos, cât și pentru lumea ce privește spre finalitatea propriei existențe. Hristos nu va fi un erou în sensul războinic al lumii profane. Dacă descoperim și o latură "războinică", aceasta se va raporta la un act cu totul deosebit, acela al înfrângerii morții și iadului. Dar pentru modelul istoric al eroului, umanul este împins la extremă. Hristos va muri, fiind în același timp Dumnezeu. Mai mult, va muri pentru cei care îl omoară. Iubirea lui Dumnezeu poate părea mai degrabă slăbiciune. În realitate, creștinismul va reclama un eroism dus până la sânge, începând cu imaginea Crucii. Iar Crucea va fi întotdeauna semnul biruinței. Încercarea nu este una deloc ușoară. Ea va naște contrariul rațiunii, care va trebui ea însăși răstignită. Eroismul crucii se va întâlni cu "nebunia" acesteia. Și ce anume îl va putea face de acum încolo pe om să trăiască? Variantele se exclud, a treia cale devine imposibilă. Nietzsche va surprinde cele două modele ale structurii umane. "Nu există decât două nebunii pentru a-l face pe om să trăiască, spune el; una este a sa, nebunia supraomului muritor, supraviețuitor în veșnicele reîntoarceri, cealaltă, de neacceptat pentru el, este cea a Sfântului Pavel, nebunia Crucii, a lui Dumnezeu cel înviat și a omului nemuritor" **(3)**.

Hristos nu va fi un erou pentru minunile pe care le-a făcut, chiar dacă setea de senzațional a mulțimii va reclama întotdeauna acest aspect. E ușor să consideri erou pe cineva care dă dovadă de forță, dispune de arme sau se află în centrul unei acțiuni cu final fericit. Mai greu este să privești realitatea umană așa cum este și să te transpui în acceptarea Crucii. "...De aceea s-a făcut Fiul lui Dumnezeu om, ca să-și însușească capacitatea să suporte ca un om durerile până la moarte pentru frații Săi întru umanitate. Ba întrucât a fost om fără de păcat, El n-a suferit durerile morții silnice și pentru Sine, ci numai pentru ei. Durerile pentru tine reduc mărimea durerii și deci și a iubirii pentru alții. Hristos a trăit durerile pentru alții ca pe ale Sale, dar lipsite de orice îngustare individualistă. Dar în mod paradoxal iubirea prezentă în durerile morții pentru alții micșorează aceste dureri. Poate de aceea în icoanele ortodoxe ale răstignirii se vede o anumită superioritate a lui Hristos față de moarte. El nu e contorsionat până la desfigurarea feței și până la încovoierea totală a trupului sub durerea morții. Această forță în primirea morții înalță în general pe toți martirii și eroi..." **(4)**.

Imaginea lui Hristos nu este însă numai una a patimilor și a sfârșitului tragic în fața morții. Hristos nu moare învins de moarte, ci tocmai pentru a o învinge. Iconografia și imnografia revelează din plin acest aspect. Hristos nu este în postura de a fi învins de moarte, ci suferința Sa prefigurează un alt tip de eroism, acela de a-i suferi chinurile fără a fi vinovat, de a nu le primi ca pedeapsă, ci benevol, pentru ceilalți. La baza actului său eroic stă întotdeauna *sacrificiul*. El va învinge moartea tocmai datorită faptului că îi va suferi până la sfârșit durerea.

Creștinismul va cânta biruința lui Hristos în fața morții și a iadului. Chipul lui Hristos este acela de războinic și biruitor în raport cu moartea și iadul. El are tăria de a răbda moartea și puterea de a o învinge. Viața creștină, ca și învierea, va începe cu o coborâre la iad. Hristos ne apare coborât la iad în postura de războinic biruitor, de Împărat. Imaginea lui Hristos devine înfricoșătoare pentru iad: "Cum nu se va înfricoșa moartea, Mântuitorul meu? Cum nu se va teme iadul, întâmpinându-Te pe Tine, Cel ce Te grăbești spre Patimă de bunăvoie, și văzându-Te pe Tine, Cel drept, că ai venit să pătimești pentru cei nedrepți?..." **(5)**. Întâlnirea cu iadul ne este descrisă admirabil în omilia citită la Utrenia din noaptea Învierii: "...Iadul s-a tânguit, întâmpinându-te pe Tine jos. Iadul s-a tânguit pentru că a fost batjocorit... Luat-a un trup și s-a văzut în fața lui Dumnezeu; luat-a pământ și s-a întâlnit cu cerul; luat-a ceea ce este văzut și a căzut în ceea ce este nevăzut" **(6)**.

Crucea apare ca fiind mântuitoare întrucât duce la Înviere. Pentru a scăpa omenirea de moarte, Hristos o înfruntă pe aceasta direct. Moartea Lui nu este însă decât premisa biruinței. Este intrarea în luptă, din care Dumnezeu iese biruitor *ca om*. Moartea lui Hristos nu este o moarte a plângerii, a durerii disperante. Crucea devine astfel instrumentul vieții tocmai prin faptul că e instrument al morții. Totul capătă inversiune. Moartea lui Dumnezeu e sublimă, terifiantă, atinge o asemenea înălțime – pe măsura coborârii până la cruce a lui Dumnezeu. În această antinomie, Crucea nu mai e atât simbolul punctului până unde a coborât Dumnezeu, cât punctul până unde a putut urca un om. Crucea este puntea dintre două abisuri: abisul morții și abisul lui Dumnezeu. Iar iubirea lui Dumnezeu e mai tare ca moartea. Nici măcar moartea nu-L poate despărți de om; ea se transformă în iubire, în cea mai mare iubire, pe Cruce. Moartea e legată de om, e produsă de om, e creația libertății umane. Ea nu există în sine, independent de om. Subiectul Învierii este tot un om. Tenebrele ființei umane, loc al morții, sunt umplute acum de lumina iubirii. Crucea va fi de acum temelia ontologică a lumii re-create, lume care nu-și poate găsi speranța decât în Cruce, lume în care moartea și învierea coexistă. De acum Crucea devine cale spre Dumnezeu; moartea devine ușă a raiului. Nebunia Crucii împinge limitele ființei umane, ale eroismului acesteia, dincolo de limitele propriei lumi, spațiul vieții nemaifiind exclusiv cel al lumii de aici, ci eroul creștin va avea astfel de cucerit o altă lume, va avea de cucerit Împărăția lui Dumnezeu.

Nu ne lipsește din tabloul Învierii nici imaginea înțelepciunii divine, în care Hristos învinge moartea prin chiar instrumentele acesteia. Moartea se transformă în viață, este consumată în iubirea altruistă a vieții. La polul opus, iubirea individualistă a vieții a dus, prin păcat, la moarte. Victoria lui Hristos este totală. "Când Hristos a rămas în mod voit prizonier, moartea a suferit durerile nașterii" **(7)**. Învierea va începe înainte de toate în iad. Aceasta "...săvârșește o schimbare în natura decăzută, deschizând o posibilitate enormă: posibilitatea sfințirii morții înseși. Din acest moment, moartea nu mai este un impas, ci o poartă spre Împărăție" **(8)**. Nebunia Crucii va deschide porțile bucuriei Învierii. Actul lui Hristos va rămâne însă cutremurător: "Cum, oare, ar putea moartea să distrugă această persoană care o suportă cu toată înstrăinarea ei tragică, o dată ce această persoană este divină? De aceea, Învierea este întotdeauna prezentă în moartea lui Hristos. Viața izvorăște din mormânt, se face cunoscută prin moarte, prin însăși moartea lui Hristos" **(9)**.

La sfârșitul acestor constatări nu putem să nu subliniem că un eroism creștin nu poate fi posibil fără Hristos, fără a pleca de la actul mântuitor al Acestuia. Creștinul nu va mai avea de luptat singur, ci își va trăi viața în Hristos, cu Hristos. Viața creștină reclamă în primul rând Crucea și Învierea, dincolo de care atât viața cât și moartea aparțin lui Hristos. Martirii și Sfinții vor fi nu numai împreună-pătimitori, ca participând la Crucea lui Hristos, ci și, mai ales, Martori ai Învierii Acestuia.

Dar moartea unui sfânt, sau martir, va naște mereu întrebări. Această din urmă postură, martiriul, este poate cea mai mare probă a eroismului, dar în care se relevă și cel mai mare curaj uman cu putință. Problema nu este numai a reacției negative din partea celorlalți, ci a lipsei de intervenție a lui Dumnezeu în fața suferinței eroului, sfântului, dreptului. Este situația ispitei de a te simți părăsit de toți. Și totuși sublimul se arată în forța de a crede chiar și în această situație, de a-L vedea pe Dumnezeu chiar și aici, chiar și atunci când e "absent". Deoarece eroicul îl înalță atât de mult pe cel ce îl suferă, încât Dumnezeu nu mai este prezent undeva în exterior, ci Îl vedem chiar în eroul însuși, străluminând din chipul acestuia...

II

Dar dincolo de evenimentul unic al Crucii și Învierii, modelele culturale ale timpului prezent nu sunt în ultimă instanță decât evoluții ale unei lumi creștine, sau mai bine zis, în anumite situații, rebuturi ale acestei lumi creștine desfigurate. Modelul eroic este strâns legat de locul pe care omul îl ocupă în universul său și de idealurile pe care acesta le întrupează în eroi. Spiritul lumii noastre putem spune că e diferit atât de structurile antice, cât și de cele ale creștinismului tradițional.

Un sfânt ar putea părea de-a dreptul ridicol într-o lume în care spiritualul și eternitatea nu mai au nici un loc, nici un rol în existența istorică. Încercarea de a depăși limitele umanului se plasează strict la nivelul științei, singura care poate oferi "soluții". În fața suferințelor și ororilor istoriei, poziția este una mult mai puțin radicală. Eroicului îi poate

(continuare în pag. 10)

Cristian UNTEA

1. Pr. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, Ed. Institutului Biblic..., București, 1997, p. 107.
2. Jean-Pierre Vernant, *Mit și gândire în Grecia antică*, trad. Zoe Petre și Andrei Niculescu, Ed. Meridiane, București, 1995, p. 431.
3. P. Evdokimov, *Vârstele vieții spirituale*, trad. Pr. I. Buga, Ed. Christiana, București, 1993, p. 70.
4. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Iisus Hristos, Arhiereu în veac*, în „Ortodoxia", XXXI (1979), nr. 2, p. 227.
5. *Triodul*, Săptămâna Patimilor, Pavecernița, Canon, Cânt. 8, Stih. 6.
6. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia Utreniei de Paști*.
7. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Predică de Paști*, cit. în Vl. Lossky, *Introducere în Teologia Ortodoxă*, trad. Lidia și Remus Rus, Ed. Enciclopedică, București, 1993, p. 160.
8. Vl. Lossky, *op. cit.*, p. 166.
9. *Ibidem*, p. 161.

EUROPA SI CULTURA ÎNVIERII

I

Termenul "cultură" nu este precis definit antichității. H. I Marrou observa că această noțiune "este o achiziție recentă a limbii și a gândirii moderne" (1). Termenul de "ideal cultural" al lumii greco-romane nu este decât un instrument care înglobează realități complexe ca forme de manifestare ale epocii. Anticii, "fără să fi reușit să degajeze ideea de cultură tot atât de clar ca modernii... totuși au întrezărit-o, mai mult sau mai puțin indirect" (2). Dacă manifestările culturale, prin diversele lor forme, pot fi ușor surprinse, cultura în totalitatea ei poate fi cu greu definită ca tot integrator al manifestărilor umane. Încercarea de a defini cultura, și în special cultura acestei perioade, poate fi făcută privind prin ceea ce ochii anticilor au surprins în lumea lor, prin ceea ce istoria a păstrat din ceea ce ei au putut surprinde. Întrebarea dacă știm cu adevărat ce este cultura, și dacă putem trasa acestei culturi un destin și un scop, își poate pierde răspunsul în complexitatea sa. Este cunoscută observația lui Miguel de Unamuno care, adresându-se participanților la dezbaterea intitulată *Viitorul culturii*, organizată la Madrid, de către Liga Națiunilor, declara că după 40 de ani de profesorat el nu știe ce este cultura (3).

Cum era văzut ansamblul general a ceea ce noi numim cultură la începutul secolului I ? Răsăritul în general își caută originile culturale în ceea ce se numea generic "Orient" și își descoperă vocația europocentristă. În lumea în care creștinismul își face apariția proclamând un eveniment nou în istorie – Învierea –, Grecia își va reclama mereu universalitatea culturală. Cultura îi va deosebi pe greci de "barbari", iar lumea va fi împărțită în funcție de acest criteriu. Lumea răsăriteană a secolelor I-IV, deși politic înglobată în spațiul roman, rămâne să identifice Orientul cu elenismul. Mai mult, este reclamat un adevărat elenocentrism în modul de a privi geneza culturii. Pentru contemporanii acestei culturi, valorile create de alte popoare sunt refuzate în comparație cu axiologia creată de ei. Lumea începutului de mileniu este astfel opera "miracolului elen". La sfârșitul secolului II, Diogene Laerțiu, discutând problema începuturilor filosofiei, "îi combate pe autorii care susțineau că barbarii ar fi inventat această disciplină, considerând că grecii sunt nu numai creatorii acesteia, ci și primii oameni apăruți pe pământ" (4). Din punctul de vedere al culturii, nici măcar romanii nu sunt evaluați pozitiv. Perioada respectivă ascunde însă, în realitate, o transformare sesizabilă din plin. Cultura greacă nu mai este aceeași din perioada clasică. Valorile acesteia se resimt, dar ca valori ale trecutului. Prezentul, chiar în ochii romanilor, este dominat de decadență și lipsă de inovație. Cultura Răsăritului nu mai este creatoare, ci doar simplă păstrătoare a unor valori demult create. Dincolo de acest prag o nouă problemă intervine: această cultură va avea de întâlnit creștinismul nou-apărut.

Răsăritul este spațiul întâlnirii mai multor tipuri de elemente culturale. Clement Alexandrinul, spre exemplu, observa prioritatea egiptenilor în domeniul geometriei și a asirienilor în astronomie. Chestiunile practice rămân opera orientalilor. Problema care se pune este însă aceea a legăturii dintre aceste culturi, a interacțiunii dintre cele două lumi, Orientul și Europa. Cultura greacă a începutului de mileniu este încă ispitită de Orient. "Mirajul oriental i-a cuprins pe greci în mai multe rânduri: seduși de *fata morgana* răsăriteană, ei s-au considerat tributari și inferiori civilizației de pe malurile Nilului sau a celei dintre Tigru și Eufrat. Punct de vedere romantic, care proiectează în Răsărit locul unde va fi fost cândva paradisul pierdut și unde se vor fi născut tiparele de înțelepciune ale omenirii" (5).

Dominată politic de lumea romană, Europa, fără îndoială, la început de mileniu, nu cunoștea delimitări teritoriale. O separație se va impune însă cu timpul, și aceasta mai ales la nivelul culturii și mentalității. Deși unite de același "imperiu etern", cele două lumi conturate își vor pregăti cu timpul marea confruntare. Însă moștenirea culturală este comună Europei, așa cum cele două culturi se intercondiționează, se construiesc reciproc.

Revenind strict la caracteristicile culturale ale Răsăritului, se poate spune că trăsătura principală a acestei perioade este decadența culturală a lumii grecești. Începută în secolele trecute, aceasta se va accentua acum, creând o adevărată antinomie Orient-Occident. Lumea era mai puțin împărțită în funcție de continente. Dominația romană își reclama de altfel universalitatea. Separația avea să se facă la nivelul influențelor culturale dintre Orient și Occident. Dacă Occidentul se identifica în mare cu Europa, și în cele din urmă cu Roma, Grecia va fi înglobată cultural Orientului, izvoarele critice istorice și literare ilustrând o deteriorare a spiritului vechii Elade. Doar creștinismul ulterior va aduce, temporar, unificarea întregului spațiu al lumii greco-romane. "Conform celor spuse de poetul Dracontius, apostolul Petru a adus simultan salvarea atât Europei, cât și Asiei, ceea ce înseamnă că ireductibilei adversități i se substituie fraternitatea sub semnul crucii..." (6).

Arta va cunoaște și ea schimbări profunde, schimbări ce vor fi asimilate în fondul cultural-religios creștin de mai târziu. Accentul inițial cade pe evidența senzorială și claritatea rațională. Armonia fizică surprinsă de sculptură, preferința pentru concretul fizic, va întâlni însă și viziuni adverse. Platon încerca o deplasare a viziunii frumosului, care "nu are forme sensibile". "Astfel, pentru Platon, el este mai ușor de sesizat în orice figură abstractă, când se construiește cu rigla și compasul, decât în amăgitoarele imagini ale tablourilor" (7). Ideile sale nu-și vor găsi contur în artă decât abia mai târziu, când preferințele se vor deplasa de la armonia plastică spre surprinderea expresiei spirituale. Iar creștinismul nu este singurul care a operat această schimbare. Neoplatonicienii, în frunte cu Plotin, "reacționau și ei împotriva dicteului simțurilor, împotriva cultului vizibilului și al palpabilului, doreau să le încalce. «Artele – spunea Plotin – nu se mărginesc să imite obiectele care se oferă privirilor noastre», ele trebuie să «separe forma de materie și să vadă frumosul în proporții»" (8). Creștinismul își va contura idealul de artă sub același imperiu opus sensibilului. De acum va domina *simbolul* ca vehicul al spiritualului. Arta iconografică își va găsi acum începuturile. Iată o schimbare majoră în artă: "Vizibilul nu are o realitate decât ca semn și acces al invizibilului" (9). Această trăsătură esențială se va menține în cultura Răsăritului până în epoca modernă.

În evaluarea formelor culturii Răsăritului în această perioadă am menționat trecerea culturii grecești în patrimoniul roman, care, pe fondul decadenței lumii grecești "orientalizate", o preia și devine vehicul al ei. Dacă însă este adevărat că romanii preiau orientările culturale ale Greciei din perioada clasică, tot la fel de adevărată este decadența lumii eline din perioada de care ne ocupăm. Din toate domeniile culturii, se poate spune că un singur aspect și-a păstrat supremația, și anume gândirea filosofică, care rămâne pe mai departe constitutivă spiritului grec răsăritean. Răsăritul își păstrează și în această perioadă creativitatea în domeniul filosofic prin ceea ce avea să influențeze major gândirea europeană de mai târziu, și anume apariția în secolul III a neoplatonismului.

Plotin (m. 270), deși s-a considerat un simplu comentator a lui Platon, a întrecut cu mult această sarcină pe care și-a atribuit-o. În sistemul platonic, cel neoplatonic a adus o noutate fundamentală, misticismul apofatic, care a și devenit miezul acestei tradiții filozofice. Neoplatonismul se constituie ca una din cele mai influente tradiții filozofice ale antichității. A influențat foarte mult și tradiția creștină, atât în Orient, cât și în Occident. Calea propusă de neoplatonism este una accesibilă prin negație, lucru paradoxal pentru construirea unei dialectici (dialectica în sens platonician); astfel s-a format o henadologie negativă (în neoplatonism), iar în creștinism o teologie negativă, calea apofatică având, într-o observare primară, valențele unei căi epistemologice (mai precis "gnoseologice", sau o "gnoză", așa cum o atestă sensul dat de Origen și apoi de Evagrie Ponticul). În puternicul curent de gândire inițiat acum se pot însă vedea concretizate și destinele diferite ale celor două culturi. Dacă secolele I-IV nu sunt marcate numai de aceste trăsături culturale, la confluența dintre Orient și Occident își face apariția o nouă lume. Dar pentru ilustrarea acesteia consider necesară relatarea unui episod care ilustrează confluențele a trei mari culturi.

Tacitus și Suetonius ne prezintă un episod ciudat din călătoria împăratului Vespasian în Orient, și anume la Alexandria. În urma unei vindecări miraculoase pe care Vespasian o săvârșește asupra a doi handicapați, la cererea acestora, contrastul dintre spiritul roman și cel oriental este transpus cât se poate de bine. Pentru însoțitorii împăratului trebuia să existe o explicație, nu avusese loc nimic extraordinar. Pentru cei doi care fuseseră vindecați, Vespasian era un veritabil taumaturg care săvârșise o minune. Întâlnim față în față spiritul raționalist roman și mistica orientală. "Lumi antinomice și incompatibile: pe de o parte, spirite logice, echilibrate, crezând în divinități cu care se poate încheia un contract în termeni juridici, pentru care orice eveniment miraculos este doar o aparență și se explică în chip raționalist, pe de alta, spirite având convingerea în posibilitatea mântuirii, a înfrângerii morții, a producerii miracolelor. În acest context experiența lui Vespasian la Alexandria este elocventă: din punctul de vedere al autohtonilor,

(continuare în pag. 10)

Cezar PĂVĂLAȘCU

1. Henri-Irénée Marrou, *Sfântul Augustin și sfârșitul culturii antice*, trad. D. Stoianovici și L. Wald, Ed. Humanitas, București 1997, p. 437.
Ibidem.
3. Octavian Tatar, *Cultura și civilizația la români*, http://quintet.actrus.ro/biblioteca/carti/istorie/tatar/ cuprins.html
4. Gh. Ceaușescu, *Orient și Occident în lumea greco-romană*, Ed. Enciclopedică, București, 2000, p. 16.
5. *Ibidem*, p. 21.
6. *Ibidem*, p. 88.
7. René Huyghe, *Dialog cu vizibilul*, trad. S. Râpeanu, Ed. Meridiane, București, 1981, p. 134.
8. *Ibidem*, pp. 139-140.
9. *Ibidem*, p. 141.

ÎNVIEREA ŞI EROISMUL CRUCII

(urmare din pag. 8)

lua locul eticul situaţiei **(10)**. Valorile pe care eroul sau sfântul le impunea în înălţarea sa pot fi înlocuite destul de comod în "societatea de consum" cu pozitivul "trebuie făcut ceea ce te face să te simţi bine". Hristos, spre exemplu, nu poate părea în această situaţie nicidecum un erou, ci un om slab, chiar nebun, care se lasă răstignit de cei care îl dispreţuiesc şi îl scuipă în faţă. Păcatul nu există, după cum nici sfinţenia nu mai are nici un înţeles. Omul modern pare eliberat de grija păcatului, în situaţia în care este mult mai greu să-ţi recunoşti păcatul şi să admiţi că ai nevoie de un Mântuitor.

Eroii sunt prezentaţi sub cu totul alte aspecte, uneori atingând ridicolul şi absurdul. Pornind de la imaginile vehiculate de *mass media* şi terminând cu definiţiile din dicţionare, în modelul eroului predomină latura fizică, puterea, curajul, aspectul calităţilor războinice, lipsind aproape cu desăvârşire latura spiritual-intelectuală **(11)**. Calităţile morale sunt puse în legătură cu cele fizice, subordonate acestora. Cel mai adesea este glorificată violenţa, războiul şi confruntarea fizică. În jocul eroilor nu mai întâlnim valori, ci doar acţiuni umane golite de orice sens. Actorii filmelor de acţiune pot fi identificaţi mai degrabă ca eroi decât anumite personaje care au clădit propriu-zis istoria prin curajul şi eroismul lor. Este o diferenţă abisală între modelul unui sfânt creştin, care căuta în acţiunile sale Împărăţia lui Dumnezeu şi viaţa veşnică, alături de o iubire jertfelnică faţă de fraţii săi întru umanitate, şi omul care trăieşte într-o lume strict vizibilă, dincolo de care nici o transcendenţă nu este posibilă sau accesibilă.

Ceea ce iese în evidenţă pentru tipul creştin este umanul spiritualizat. Omul este privit ca unitate, raportată la lumea spirituală a lui Dumnezeu. Moralitatea este un aspect esenţial, legat o anumită intimitate cognitivă cu un Adevăr pe care încearcă să îl întrupeze sau să-l urmeze. Niciodată brutalitatea puterii sau armonia fizică nu joacă un rol sugestiv prin ele însele. Latura fizică a fiinţei joacă un cu totul alt rol. Trupul trece prin suferinţe şi moarte, dar el va învia cândva, va fi restaurat, adevărata lui frumuseţe fiind cea dată de spirit şi, în ultimă instanţă, de Dumnezeu. În privinţa a ceea ce este esenţial, în plan spiritual moralul şi raţionalul se întâlnesc. Însă eroului îi este necesară – mai mult decât doar inteligenţa sau chiar geniul – moralitatea. "Dacă nu are mâini, un om poate avea în schimb picioare şi poate deci să umble; dar, atenţie, fără moralitate inteligenţa i-ar fi inaccesibilă. Un om total imoral nu poate şti nimic! Pentru a cunoaşte un lucru, ceea ce suntem noi în stare să numim cunoaştere, un om trebuie mai întâi să iubească acel lucru, să-l simpatizeze; adică să fie virtual legat de el. Dacă nu are atât spirit de dreptate ca să renunţe în orice ocazie la egoismul său şi curajul de a trece oricând de partea adevărului, chiar dacă această atitudine ar fi primejdioasă, orice cale de cunoaştere este închisă! Absolut toate virtuţile lui vor rămâne întipărite în ceea ce constituie cunoaşterea sa. Natura şi adevărul ei reprezintă o carte veşnic închisă pentru cei răi, egoişti şi fricoşi: ceea ce pot aceştia cunoaşte despre natură este josnic, superficial şi mărunt; le ajunge doar pentru necesităţile unei zile" **(12)**.

Hristos nu este un erou oarecare în cercul istoriei, ci însuşi centrul acesteia. Adevărul că *Hristos a înviat* nu relevă un nou episod din serialul istoriei, ci un eveniment unic şi irepetabil. Dacă Iisus Hristos ar putea fi numit erou, într-un alt sens decât eroii antici, spre exemplu, atunci am putea spune că actul Său eroic restaurează lumea o dată pentru totdeauna. Lui nu Îi va mai urma alt ideal care să vindece pe moment istoria, ci El îi dă o dată pentru totdeauna acesteia un sens. Se poate vorbi de un eroism al Crucii, al lui Hristos ca om care înfruntă absurdităţile întunecate ale acestei lumi, durerea, moartea, iadul, absurdul, revelând un abis mai adânc decât acestea, în care le consumă pe toate, şi anume iubirea jertfelnică a lui Dumnezeu. În actul Său mântuitor, Hristos dă cea mai înaltă expresie eroicului, îl întrupează în forma lui absolută.

Dacă în creştinism vor mai urma eroi, aceştia nu aduc niciodată ceva nou pe lângă Hristos, ci Îl fac prezent pe Hristos, consumă istoria, imperfecţiunea acesteia, împreună cu Hristos. Eroii se identifică cu martirii şi sfinţii, cei care au trăit istoria prin prisma Crucii şi Învierii lui Hristos. Orice încercare omenească de a vindeca istoria de eşecurile umanului este sortită insuccesului, închisă în propriul său determinism istoric, dacă nu este animată de duhul Învierii lui Hristos. Creştinul cunoaşte o singură cale a mântuirii: adevărul că ***Hristos a înviat***. Istoria, ca şi existenţa fiecărui om în parte, nu îşi poate găsi finalitatea în sine, ci în ceea ce leagă timpul cu veşnicia: Învierea lui Hristos.

10. Raymond D Sopp, *Christian Heroism*, http://www.soppministries.org/index19.htm.
11. Dr. Andrew Bernstein, *The Philosophical Foundations of Heroism*, http://www.mikementzer.com/heroism.html
12. Thomas Carlyle, *Cultul eroilor*, trad. Mihai Avădanei, Institutul European, Iaşi, 1998, p.124.

EUROPA ŞI CULTURA ÎNVIERII

(urmare din pag. 9)

el săvârşise prin vindecarea celor doi handicapaţi un miracol evident şi, în consecinţă, ei l-au considerat zeu; din punctul de vedere al lui Tacitus, reprezentant al tradiţionalismului latin, întrucât evenimentul avusese loc, în chip categoric trebuia să existe o explicaţie: în consecinţă, istoricul aduce în discuţie consultul medical la care ar fi recurs împăratul, anulând astfel ideea miracolului, din moment ce îndepărtarea handicapurilor s-a făcut prin mijloacele clasice ale artei medicale. Lumi, cum am spus, incompatibile, pe care doar creştinismul a reuşit pentru moment să le unească, dar care s-au separat din nou în Evul Mediu, atunci când marea schismă a rupt în două religia propovăduită de Evanghelii" **(10)**.

La scurt timp după episodul relatat, Vespasian avea să intre în Ierusalim, oraş pe care îl va distruge. Cultura iudaică intră de acum într-o nouă perioadă, aceea a desfiinţării statale, dar şi a marilor sinteze precum apariţia Talmudului, sau sinteza istorică oferită de Iosif Flaviu. Influenţele iudaice se vor face resimţite în cultura europeană de mai târziu. Dar nu exclusiv independent, ci prin filtrul creştinismului.

II

"Deci, dacă este cineva în Hristos, este făptură nouă; cele vechi au trecut, iată, toate s-au făcut noi"(*II Corinteni* 5, 17).

Scena socială a primelor patru secole este extrem de tulbure. Creştinismul apare de la început ca duşman al Imperiului. Acesta "afirmă, e drept, pe Dumnezeu şi sufletul, căderea omului şi nevoia mântuirii, cerul şi veşnicia, nu nevoi pământeşti, culturale şi istorice. Lumea aceasta, cu toate operele ei, părea a diavolului. Creştinul vrea să se libereze de ea, să o învingă, el crede în sfârşitul ei şi trăieşte cu speranţa unei parusii apropiate. Cultura lumii greco-romane el pare a n-o înţelege şi chiar a o dispreţui. Creştinismul nu părea astfel indicat să se pună de acord cu cultura, şi cu atât mai puţin să producă cultură. Pentru el, scopul istoriei părea împlinit cu venirea lui Hristos, a Cărui doctrină îi era suficientă pentru toate nevoile sufleteşti" **(11)**.

Refuzul cultural al creştinismului este una din principalele critici care i se aduceau chiar din partea culturii greco-romane (Celsus, Lucian de Samosata etc.). Însă dacă lucrurile păreau astfel, în realitate valoarea culturală nu avea să fie niciodată neglijată, dacă constituia într-adevăr o valoare culturală. În fapt, deci, ceea ce cu vehemenţă a fost respins era nu valoarea culturii, ci anumite forme ale acesteia lipsite de valoare, sau cărora li s-a oferit o valoare exagerată. Încă de la început s-a făcut o delimitare clară între scop şi mijloace. "Religia îl preamăreşte pe Dumnezeu, cultura îl preamăreşte pe om. Religia este transcendentă şi teocentrică, cultura este relativă şi antropocentrică. Religia, să zicem creştinismul, este mesajul lui Dumnezeu, care ne cheamă la El, ne mântuieşte. Cultura nu ne mântuieşte, ţelul său fiind bunăstarea pe acest pământ" **(12)**. Însă, chiar stând lucrurile astfel, ce ar împiedica creştinismul să valorifice şi să susţină cultura? Sau a fost într-adevăr creştinismul salvatorul culturii antice, aşa cum se acreditează? Fără îndoială, dincolo de declinul antichităţii deja sesizat de izvoarele profane, această perioadă devine treptat creatoare de cultură, în timp ce oamenii Bisericii vor fi în acelaşi timp oameni de cultură, creatori de cultură. Mai mult, sub universalitatea Bisericii întâlnim reunite şi unificate diversele tipuri culturale pe care Răsăritul le-a cunoscut la începutul erei creştine.

Ponderea culturii greceşti în teologie va fi considerabilă încă de la început. De la Sf. Justin Martirul şi Filosoful până la clasicii veacului de aur, filosofia elină va fi privită ca pregătitoare şi necesară teologiei **(13)**. Avem de a face cu o valorificare a concepţiilor antice în ierarhizarea valorilor creştine. Cunoaştem implicaţiile neoplatonismului contemporan ca o adevărată stare culturală în care se integrează şi anumiţi reprezentanţi ai Bisericii, începând cu Origen şi terminând mai târziu cu Evagrie Ponticul şi Dionisie Areopagitul. Mistica orientală, opusă raţionalismului occidental, îşi va avea ponderea sa în viaţa Bisericii Răsăritene.

Secolul V avea să deschidă drumul spre o nouă evoluţie culturală a Răsăritului. Organizarea academică a culturii creştine se va concretiza într-o primă universitate creştină la Constantinopol. Cultura Răsăritului n-a fost însă exclusiv a Răsăritului. La sfârşitul secolului IV, Sf. Ioan Casian, fiu al spaţiului dobrogean, format în tezaurul cultural constantinopolitan, sub atenţia marelui orator creştin al secolului IV, Sf. Ioan Gură de Aur, va transmite Occidentului idealul vieţii monastice. Stabilindu-se în regiunea Marsiliei, va fi primul dintre părinţii monahismului occidental.

Într-adevăr, în plin secol IV, creştinismul răsăritean va da naştere unui frumos ideal religios, concretizat în monahism. Centrat pe refuzul şi "părăsirea" lumii, monahismul ne apare la început ca total anticultural. Nu arareori monahii au devenit instrumente ale puterii îndreptate împotriva a tot ce însemna manifestare "păgână", mai ales culturală. Însă drumul monahismului avea să fie unul providenţial. Nu numai "rebuturi ale societăţii", ci şi cunoscători ai culturii vremii aveau să-şi consacre viaţa lui Hristos. Un secol mai târziu, pe scena încărcată a Constantinopolului îşi fac apariţia aşa-numiţii "călugări sciţi". Dincolo de controversele strict teologice care colorau viaţa spaţiului răsăritean la acea vreme, unul dintre aceştia va lua de asemenea drumul Occidentului, ca şi predecesorul său Ioan Casian: Dionisie Exiguul va duce cu sine la Roma o însemnată moştenire culturală, rămânând cunoscut posterităţii drept "părintele dreptului canonic occidental". Încă o dovadă a faptului că spaţiul răsăritean al primelor patru secole, increştinat, a fost păstrător şi creator de cultură, şi aceasta inclusiv în regiuni precum Dobrogea.

Drumurile celor două culturi europene se întâlnesc adesea. Întâlnirea culturii greco-romane cu creştinismul duce, la sfârşitul secolului IV, la un profil cultural al Răsăritului bine conturat. Cultura însă, am arătat, presupune şi o continuă comunicare. Iar rodul acestei comunicări nu este nimic altceva decât viitorul culturii europene moderne. Unită sau dezbinată, această cultură nu are decât să recunoască, mai devreme sau mai târziu, semnul Crucii. Ca de altfel şi faptul că nu numai două culturi, ci şi omul şi Dumnezeu, pământul şi cerul, sunt unite în Hristos, în Învierea Lui.

10. Gh. Ceauşescu, *op. cit.*, p. 287.
11. Prof. Dr. Teodor M. Popescu, *Biserica şi cultura*, Ed. Institutului Biblic ..., Bucureşti, 1996, p. 20.
12. *Ibidem*, p. 216.
13. Pr. Prof. Dr. Constantin Duţu, *Întâlnirea predicii creştine cu retorica greco-romană*, în „Studii Teologice", XLIII (1991), nr. 2, p. 134.

CĂLĂTORIE PRIN DUHUL ROMÂNIEI

(urmare din numărul trecut)

de Preot Gheorghe Calciu-Dumitreasa

Anual, duhul iubirii de țară și de oamenii ei, de mănăstiri și de trăitorii din ele, de prietenii și de neamurile mele mă mână spre locurile copilăriei și ale tinereții, ale bucuriilor și ale suferințelor trăite acolo – comoara cea de preț a viețuirii mele în România vreme de 6 decenii, până la timpul înstrăinării de acum 18 ani. Parcă o prăpastie fără fund mi-a despărțit viața în 1985, mai adâncă și mai lată decât prăpastia închisorilor. Poate pentru că, fie și în închisoare, viața mea se petrecea pe pământul țării; și poate că de aceea trăiesc mereu în perspectiva următoarei vizite pe care o voi face acasă, trecând peste un ocean de apă și de amintiri…

Între geografie și duh

De la Iași ne-am întors iarăși la Sf. Mânăstire de la Petru-Vodă, care a devenit pentru noi un fel de adăpost nocturn. Participam la slujbe până după miezul nopții, mergeam la culcare și dimineața plecam cu mașina să vizităm mânăstirile din zonă.

La Dragomirna am încercat un sentiment de forță spirituală și materială. Am văzut zidurile solide, turnurile de apărare, crenelurile și interstițiile din ziduri, pe unde se putea trage cu flintele în dușmani. Mânăstirea pare o cetate care își așteaptă apărătorii împotriva năvălitorilor păgâni. În decursul istoriei sale zbuciumate, mânăstirea a fost arsă de mai multe ori și refăcută. Și astăzi stă ca o mânăstire-soldat, într-un post înaintat, gata să-și pună viața pentru Hristos și Biserica Lui românească. Parcă toată țară ar sta departe, în spatele acestei mânăstiri, singura care poate apăra credința, prin luptă și sacrificiu. Prietenul nostru Aurel State, Dumnezeu să-l odihnească, este primul care a numit Dragomirna «mânăstire-soldat».

Niște măicuțe ne-au deschis muzeul și biserica. Toate celelalte maici munceau pe undeva. Am ocolit Biserica, am intrat prin turnurile de apărare, am făcut, într-o clipă, o excursie în timp. Parcă din zare se arătau hoardele tătare pornite după pradă și vedeam umbrele plăieșilor pândindu-le și pregătindu-și flintele și arcurile pentru a-i pierde pe vrăjmașii înainte de a atinge zidurile sacre ale mânăstirii.

Am coborît și-am mai ocolit încă o dată lăcașul sfânt. Am observat câțiva meri cu poame mici, roșii și strălucitoare în bătaia soarelui tomnatec. Am adunat câteva mere de pe jos, ce păreau aproape ireale. Am mușcat din ele. Aveau un gust dulce-acrișor, dar de mirare era faptul că aveau miezul roșu, aproape ca și exteriorul fructului. Poate era sângele vitejilor care și-au pus viața pentru salvarea Bisericii și a neamului. Știu că lucrul acesta nu este adevărat, dar pot presupune că, printr-o credință și o înțelegere mistică a fenomenelor materiale, această transmutare este posibilă. Și îmi place să cred în ea.

La Agapia, în capelă, era slujba de seară. Nu am intrat. Am vizitat numai ce era în afara capelei. Pe când mergeam spre biserica mare, am întâlnit o maicuță mai în vârstă. M-a întrebat cine sunt. Ea mergea la slujbă. I-am spus numele. Mi-a răspuns: *Am auzit eu de preacucernicia voastră. Stai, părinte, să-ți dau și eu ceva!* A băgat mâna adânc în buzunarul rasei cu care era îmbrăcată și a scos un flacon mic plin cu mir de nard, pe care mi l-a dat. Apoi a plecat încet spre capelă. Parcă venise din altă lume și pleca tot înspre acolo. Am privit în urma ei până a intrat pe ușă. A fost un dar prețios. Nu pentru valoarea mirului, care nici nu știu dacă este, cu adevărat, așa de scump…

Mi-am amintit de un loc din Noul Testament. Era cu șase zile înainte de Paștele iudaic. Iisus poposise în casa lui Lazăr, cel pe care îl înviase din morți, și I-au făcut masă. Maria a luat o litră cu mir de nard curat, *de mult preț, a uns picioarele lui Iisus și le-a șters cu părul capului ei, iar casa s-a umplut de mirosul mirului* (*Ioan* 12, 3). Am citit undeva despre mirul de nard din vechime. Era foarte scump, cel mai mult venea din Tibet. Se punea, de obicei, într-un vas de alabastru cu gât lung, care se închidea la foc. Pentru a scoate mirul din vas, se spărgea gâtul acestuia. Mirul trebuia consumat tot dintr-o dată, altfel se pierdea.

Parcă mi se spălaseră picioarele cu mir de nard, pentru că, așa cum a spus Iisus la Cina cea de Taină, și celor care sunt curați trebuie să li se spele picioarele. Eram eu oare curat? Sau mă mustra Domnul!

Am uitat să spun că, de la Galați am făcut un ocol pentru a vizita mormântul unui prieten de închisoare, de mare cinste. Judecătorul mă mustră pentru multele mele greșeli. De aceea pun la subsolul paginii relatarea lui, care mă scutește pe mine să mai greșesc, măcar la punctul acesta*. Mult mă mai ceartă domnul președinte și, cu o precizie de articol din Codul Penal, mă întoarce de la rătăcirile mele prin duhul României la geografia reală, la numărul de kilometri și, ceea ce este mai grav din partea mea, la precizarea numelor orașelor și ale altor localități pe care eu, din nepricepere sau uitare, le încurc cu dezinvoltură. «Marcel are dreptate când spune că geografia e o disciplină ce nu v-a atras atenția în mod deosebit. În partea a treia din *Călătorie…*, ați menționat greșit «Râmnicu Vâlcea» în loc de «Târgu Jiu». Așa că, dacă textul nu s-a tipărit încă, aveți timp să îndreptați eroarea (neimportantă, știu!)», îmi scrie judecătorul nemitarnic. Nu a mai fost timp. Textul se tipărise deja. Să fie mențiunea aceasta «erata» cuvenită, pentru spiritul geometric al prietenului meu. Uneori sunt și eu meschin și vreau să-l judec pe judecător: Prietene Judecător Lucian Popescu, am scris această poveste ca pe o călătorie prin *duhul României*, nu prin geografia ei. Poate nici nu am trecut pe la Târgu Jiu, poate nici nu am fost în România, poate numai duhul meu a cutreierat țara în lung și-n lat, poate că ce am povestit despre o mânăstire s-a întâmplat în alta… *Litera ucide, duhul dă viață.*

Sub cerul Ardealului

Am purces prin trecătorile Carpaților și am ajuns pe pământul Ardealului (ar trebui să spun: «când Marcel și Bobiță au ajuns pe pământul Ardealului», pentru că eu am dormit buștean și nu m-am trezit decât atunci când soarele m-a bătut pe pleoape. Eram deja demult în Transilvania. Am trecut prin diverse sate cu casele aliniate nemțește, cu străzi curate, cu ziduri și porți înalte și închise, cu obloane verzi priponite la zid, cu șuri de paie și cu cirezi de vite, așa cum trebuie să fie satele cu «oameni gospodari și vii». Lăsam de o parte orașele mari și străbăteam satele românești, cu suferințele lor istorice, cu bătăliile pentru dreptate și cu lacrimile iobăgiei, până am ajuns la Cluj. Aveam acolo de vizitat un prieten și un ierarh; păstrând în această relatare ordinea cronologică: pe Raul Volcinschi și pe Î. P. S. Bartolomeu al Clujului și Feleacului.

Pe Volcinschi l-am găsit neschimbat: agitat, plănuind mereu schimbări sociale și politice, complotând de dragul complotului și sperând fără a obosi vreodată că Dumnezeu își va întoarce iarăși fața către țara și poporul românesc și că va pune un sfârșit nefericirii generale a neamului nostru. Prietenii, mai ales cei tineri, îl numesc «Unchiulețul», pentru grija lui față de tineri și pentru statura lui uscățivă și mâncată cu necruțare de toate grijile naționale.

Aici ne-am spălat de necurățenia fizică a drumului, am mâncat gospodărește și ne-am așternut la vorbă îndelungată și potolită despre viața de închisoare, amintirile noastre de câte ori ne întâlnim între noi și cu noi, cei de altădată, astăzi măcinați de bătrânețe și de neîmpliniri și tot căutând soluții pentru durerile de azi ale neamului și pentru mântuirea noastră și a țării.

«Unchiulețul» ne aranjase primirea la Î. P. S. Bartolomeu [Valeriu Anania]. Mai fusesem la el cu doi ani înainte, tocmai când urma să-i apară noua versiune a Bibliei, în condiții tehnice și editoriale atât de frumoase, încât, de la Biblia lui Șerban și până la el, nu cred să mai fi fost vreun eveniment cultural atât de important. Atunci ne dăduse explicațiile zămislirii în gând și apoi în faptă a acestei vitejii a duhului prin care o nouă tâlmăcire/tâlcuire în românește a Sfintei Scripturi fusese realizată. Am explicat în altă parte cu ce muncă uriașă, și intelectuală, dar și fizică, cu ce rugăciuni și invocări ale Sfântului Duh fusese realizată noua versiune. Acum l-am găsit pe Î. P. S. mai destins, mai interiorizat după terminarea traducerii și a punerii ei la îndemâna credincioșilor.

Î. P. S. era în plina activitate. Mânăstirea sa de metanie este la Nicula-Gherla. Deși numele de Gherla ne evoca tuturor celor care am trecut prin închisoare dureroase amintiri, pentru unii dintre noi Gherla ne evocă la fel de puternic și sfânta mânăstire de care, cel puțin pe mine, mă leagă niște fire de pioșenie și de duhovnicie cu totul deosebite. Când eram profesor la Seminarul din București, adeseori mă duceam vara la Mânăstirea Nicula-Gherla, unde era stareț părintele Cleopa Nanu, cu care mă cunoșteam din închisoare. De obicei mergeam pentru zece zile, chiar în perioada hramului. Atunci veneau pelerinii la mânăstire, în grupuri, pe jos, cu cruci și cu prapuri de la bisericile lor și, adeseori, cu preotul satului în frunte, cântând imnuri adresate Sfintei Fecioare. Locuitorii satului Gherla puneau la poarta caselor găleți cu apă și căni, pentru ca pelerinii să-și potoleacă setea. Am făcut și eu drumul pe jos, o singură dată, de la Gherla la Nicula, cale de vreo opt kilometri. Ce dulce și rece era apa pe căldura și oboseala aceea! Ajunși la mânăstire, oamenii se așezau grupuri-grupuri, pe sate. Veneau câte 50-60 de mii. În semn de pocăință spre iertare, oamenii ocoleau biserica mică de lemn în genunchi și în coate de câte 7 sau 9 ori.

Aici și-a ales Î. P. S. Bartolomeu locul de pace veșnică și de temporară odihnă, în cazul că va trebui să se retragă din scaun. Când am ajuns la el, era transpirat tot de activitate: își împacheta cărțile din biblioteca personală, pentru a le muta la mânăstire. Le împacheta și scria cu grija pe fiecare cutie domeniul din care erau cărțile, pentru a le orândui la fel și acolo.

Venirea noastră i-a dat puțin prilej de odihnă. Am vorbit îndelung despre toate subiectele care ne priveau: închisoare, problema actuală a Bisericii noastre, relația cu statul și cu lumea internațională, succesiunea patriarhală în viitor. «Unchiulețul», care totdeauna este mai grăbit cu concluziile, uneori chiar înainte de a fi expuse premizele, a întrebat: *«Și cine credeți că va veni Patriarh, în*

(continuare în pag. 12)

* «Ați uitat poate să aduceți cuvântul că, înainte de a lua de la Galați drumul Mânăstirii Petru-Vodă, am făcut un mic ocol prin Țara Vrancei, întru pomenirea sufletului adormitului robului lui Dumnezeu Simion Ghinea, dintru al cărui miez eu m-am îndestulat încă din vremea petrecerii sale lumești. Amintiți-vă cum am mâncat împreună în cimitirul din Vidra pere și nuci din pomii răsădiți de prietenii noștri. Dumnezeu să-l ierte».

MĂRIREA ȘI DECĂDEREA METAFOREI (IV)

(Urmare din numărul trecut)

Între termenii filosofiei și logicii hinduse analizate de regretatul Sergiu Al-George, unul este „subjunct". Contradicția orientată era foarte bine cunoscută metafizicienilor hinduși. „În gândirea indiană, însă, polaritatea nu este concepută în mod neutral; orice polaritate, cum a devenit evident în logica indiană tradițională, în Nyâya, nu este neutrală. Unul dintre termeni este *anuyogin*, «subjunct», adică termen subordonat care instituie relația generând corelatul, iar acesta este *pratiyogin*, «adjunctul», termenul subordonat; prefixul *prati* («împotrivă») sugerează chiar că ceea ce este subordonat și adjunct aduce de fapt elementul contradictoriu…; găsim astfel, anticipat într-un fel, modul în care C. Noica concepe dialectica unilaterală" **(1)**. În consecință, „…mișcarea dialectică nu se face între termeni absolut contradictorii, dialectica nu este bazată pe totala disimilitudine, ci, dimpotrivă, ea se realizează între termeni din care unul este în aceeași măsură similar și disimilar celuilalt" (*ibidem*, p. 163). Tot astfel, polaritatea supremă a metafizicii indiene se face nu între realitatea supremă și ceea ce o neagă în mod radical, ci între Brahman, ca transcendență nemanifestată, și manifestarea lui; aceasta, fiind numai o ipostază, *contrazice* transcendența absolută, dincolo de orice determinație (*cf. ibidem*, 157). Or, tocmai acești doi termeni dialectici fac parte și din structura metaforei, numită în sanscrită *upacâra*. „Atât *upacâra* cât și grecescul *metaphora* sunt substantive derivate de la o rădăcină verbală cu sens similar, întrucât grecescul *phero* ca și sanskritul CAR – au sensul comun de « a transfera» (…) *Upacâra* dă ideii de transfer un sens unic și, am putea spune, orientat spre o realitate superioară" (*ibidem*, p. 205). Nu vom fi surprinși, de aceea, să găsim și în metafizica vedantină tema luminii interioare ca sursă primordială a cunoașterii. Astfel, după un comentator al Vedelor citat de Sergiu Al-George, „sensul global dobândit prin metaforizare era considerat… *pratibhâ*, «lumina intuitivă», termen care, în plan ontologic, exprimă unitatea ființei, ipostaza supremă a logosului…" (*ibidem*, p. 209). La fel la reprezentantul tantrismului shivait din Kașmir: „Pentru Abhinavagupta, esența spirituală a fiecărui lucru era tot de ordinul «sclipirii» (…), conștiința nefiind încă scindată în dihotomia subiect/obiect" (*ibidem*, p. 99). Viziunea se integra unei doctrine a logosului sintetizată de filosoful gramatician Bhart°hari: „…Ființa coincide cu realitatea absolută (*Brahman-âtman*), fiind calificată «esența Cuvântului» și totodată «lumină» (*pratibhâ*)" (*ibidem*, p. 95).

Solidaritatea dintre Cuvântul-Logos și lumină indică fără dubii originea cunoștințelor procurate de subiect. Iluminarea interioară comunică mai mult și mai direct decât am putea afla vreodată pe cale discursivă. *Faptul de a înțelege* simbolurile se unifică, în meditația noastră, cu *înțelesurile* lor. Poate că vechea deviză *Primum vivere, deinde philosophari* ar trebui înțeleasă ca un recurs la anterioritatea experienței (chiar și numai experiența „de viață"), pe baza căreia, *ulterior*, se poate filosofa (teoretiza) la nesfârșit, eventual până ce recădem în sofistică.

Înrădăcinarea metaforei în experiența imediată reiese și din interdicțiile rituale sau din abținerea de a pronunța anumite cuvinte: „Când țăranul nu îndrăznește să numească pe Diavolul altfel decât «Ucigă-l toaca», sau «Cel de pe comoară», sau pe ursul din pădure «Moș Martin», ele e desigur vag stăpânit de îngrijorarea că rostirea numelor adevărate ar putea să stârnească numaidecât apariția reală a acestor ființe" **(2)**. Dintotdeauna oamenii s-au ferit să pronunțe numele entităților spirituale considerate nefaste; când trebuie să se refere la astfel de figuri mitice, ei preferă să vorbească „învăluit", aluziv, apărându-se de influența lor prin multiplicarea denumirilor simbolice de substituție. Oare de ce această strategie preventivă? Nu pentru că rostirea adevăratului nume echivalează cu o invocație ce ar putea actualiza o *prezență* foarte primejdioasă? Rostind numele *adevărat*, se refac condițiile experienței magico-mistice primare, prin care s-a creat comunicarea cu supranaturalul.

Faste sau nefaste, dorite sau nu, atât în cazul contemplației mistice, cât și al invocațiilor riscante, e vorba de experiențe care modifică statutul obișnuit al conștiinței umane.

În fond, ce ni se cere? Să ghicim numele real al lucrurilor; să supunem obiectele lumii, lumea însăși, unei hermeneutici salvatoare, capabilă să ne ofere, ca și egipteanului, cheia drumului spre zei. Or, pentru acest ritual, trebuie să ne purificăm sufletește, eliberându-ne mintea de idei preconcepute. Obiectele nu sunt ceea ce par, ele trebuie numite, chemate după Numele lor adevărat, așa cum hârca din basme, sau broasca râioasă, sunt dezlegate de vraja *ce le făcuse una cu aparențele lor* printr-o sărutare. Deci iubirea, ca act de trecere în alteritate, trebuie să fie inclusă implicit în orice interpretare pertinentă, deoarece erosul are și o funcție epistemologică, de cunoaștere a naturii *reale* a obiectului cercetat. Nu poți cunoaște (= interpreta corect) ceea ce nu te pasionează. Empatia cu obiectul cunoașterii nu este, așadar, o condiție de care ne putem dispensa, ci o premisă *sine qua non*. Hermeneutica nu este exercițiu pur intelectual, ci unul existențial.

În cele din urmă, ce ține de experiența directă, imediată? Ceea ce reușești să unifici din tine și din lume. Porția de umanitate și de univers subsumată viziunii tale unitare în trăire. De restul îți aduc alții la cunoștință. Dacă oricine poate unifica ceea ce ține de senzații, și cei mai mulți oameni pot include și reprezentările sau achizițiile intelectului, puțini pot fuziona cu întreg existentul. Pe aceștia din urmă îi numim mistici, văzători sau profeți.

Cu ei începe o altă problemă, aceea a cunoașterii oculte.

Florea TIBERIAN

[1] *Arhaic și universal. India în conștiința culturală românească*, Editura Herald, București, f. a., p. 157.
[2] *Geneza metaforei și sensul culturii*, Editura Humanitas, București, 1994, p. 34.

CĂLĂTORIE PRIN DUHUL ROMÂNIEI (4)

(urmare din pag. 11)

cazul în care…?». «Dumnezeu va avea grijă, cum a avut totdeauna, de Biserică și de neam». «Eu cred că cel mai potrivit ați fi Înalt Presfinția Voastră». «Domnule Volcinschi, nu moare un patriarh de 88 ani ca să vină în locul lui unul de 84!».

Am tăcut toți o vreme, stânjeniți. Î. P. S. a chemat-o pe maică și i-a cerut să ne aducă fiecăruia cafea. *Să faci din cafeaua cea bună, maică!*, a glumit el, spre reașezarea atmosferei normale. Iarăși s-a încălzit atmosfera, am devenit iarăși vorbăreți și nestingheriți, am discutat mult despre Biblie și despre munca depusă la ea, și ne-a îmbucurat ierarhul Clujului, dându-ne câte o Biblie la fiecare, cu dedicație. O biblie mare, legată în roșu, o ediție bibliofilă, de rară frumusețe.

Mă uitam la Î. P. S. Bartolomeu: un bărbat nu prea înalt, foarte bine legat și musculos, de vioiciune surprinzătoare, cu o minte limpede și o argumentație imbatabilă. Mă gândeam că, așa cum era, ar fi făcut un bun Patriarh, cu duh, cu inteligență, cu cultură generală și teologică deopotrivă, cu o voce tranșantă și cumpătată, cu o prezență de adevărat patriarh din Vechiul Testament, cu autoritate și dreptate**.

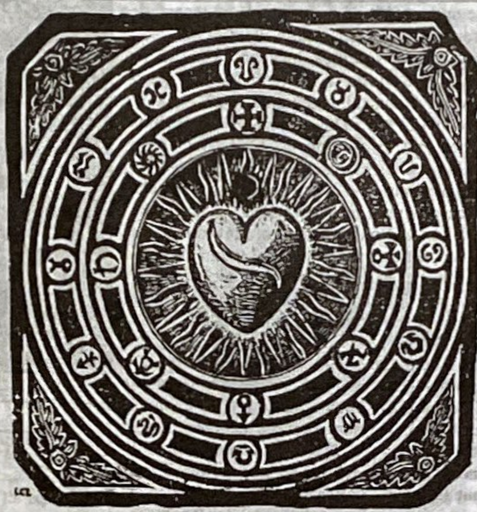
Ne-am despărțit. Fiecare strângeam cu dragoste la piept Biblia. Î. P. S. ne-a îndemnat să mergem la Mânăstirea Nicula, să vedem locuința pe care și-o pregătește, biblioteca și, mai ales, Biserica nouă care se construia. I-am sărutat mâna, cu mulțumiri pentru primire. Judecătorul era foarte emoționat (își uitase spiritul geometric, tăcea mâlc și cred că dacă l-aș fi întrebat care este definiția Dreptului, mi-ar fi răspuns cu «Doamne, miluiește», sau cu «Pre Stăpânul și Arhiereul…»).

Și am plecat spre Mânăstirea Nicula.

(Va urma)

** Un alt loc de odihnă și de dragoste duhovnicească pentru mine a fost și Sf. Mânăstire Râmeț, unde duhovnic era părintele Manolache, de mare ispravă și vitejie duhovnicească. Am fost colegi la doctorat doi ani, apoi eu am intrat în tulburările mele cu Securitatea. Mergeam la Râmeț tot așa de frecvent ca și la Nicula. Părintele Manolache a murit muncind. Era foarte harnic și foarte aspru cu penitenții. Uneori îl auzeam cum striga la cei pe care îi spovedea. Dar oamenii aceasta doreau: mustrarea ca un îndemn spre curățire. Mi-aduc aminte că la un hram erau acolo sute de oameni. Părintele a anunțat ca va spovedi și m-a recomandat și pe mine. Eu eram mult mai îndurător cu penitenții, în general. La părintele era o coadă imensă, pe când la mine doar vreo cinci penitenți, probabil cei care voiau o spovedanie mai «comodă».

INIMA NECUPRINSĂ

"Căci am ales acum şi am sfinţit templul acesta, pentru ca să fie numele Meu acolo în veci; şi ochii Mei şi inima Mea să fie acolo în toate zilele" (*II Cronici* 7, 16)

Iată-ne în faţa unui subiect devenit atât de banal în ziua de azi – INIMA. Când vorbim de inimă (şi nu ne referim la organul fizic respectiv, redat prin sinonimul „cord"), vorbim de afecte, vorbim de iraţional. Inima este văzută ca un apanaj în economia psihicului şi ca un element mai degrabă dezorientator în comparaţie cu creierul. Or, lucrurile nu stau chiar aşa. Spre a o dovedi, nu ne vom prevala de ceea ce ne învaţă modernitatea sau ştiinţele acesteia (pe care, totuşi, nu trebuie să le ignorăm), ci vom apela la Tradiţie, mai exact la textele sacre şi la experienţele înţelepţilor şi misticilor.

I

Vom începe cu raportul dintre INIMĂ şi CREIER. În tradiţiile veritabile, aflăm că inima este superioară creierului, ultimul fiind simplu instrument al raţiunii, ce nu face decât să reflecte *quasi per speculum* ceea ce se petrece în interiorul inimii, la nivel intuitiv. Nici inimii nu i se refuză un soi de inteligenţă, a cărei experienţă este însă greu transmisibilă şi greu încadrabilă în concepte umane, fie ele şi de tip filozofic **(1)**. Creierul rupt de inimă este lipsit de reper şi devine o pradă uşoară a dezorientării omului aflat "sub vremi"; fără *conştientizarea* subordonării sale, creierul tinde să se facă suveran, pervertind esenţa umanului.

Tradiţia biblică evocă – deşi indirect – suveranitatea inimii faţă de creier în acţiunile şi deciziile omului apropiat de elementul spiritual ordonator al vieţii sale interioare şi exterioare. "Nu cumva *să zici în inima ta*: Popoarele acestea sunt mai mari la număr decât mine, cum le voi izgoni?" (*Deut.* 7, 17); "De *vei zice în inima ta*: Cum vom cunoaşte cuvântul pe care nu-l grăieşte Domnul?..." (*Deut.* 18, 21); "Şi fiindcă Ana *vorbea în inima sa*, iar buzele ei numai se mişcau, dar glasul nu i se auzea, Eli socotea că e beată" (*I Reg.* 1, 13). Grăitoare este şi tradiţia isihastă: "Când pomenirea lui Dumnezeu s-a întipărit în inimă prin puterea crucii **(2)**, ea îi întăreşte cugetarea, făcându-i-o de neclintit" **(3)**; "Împinge-o [este vorba de minte], sileşte-o să coboare în inima ta... Când va ajunge acolo, vei vedea ce veselie te va cuprinde mai apoi... Tu ştii că partea cugetătoare a omului se află în piept" **(4)**. Cred că aceste exemple vorbesc de la sine.

Dar cum mai poate fi reprezentat la nivel simbolic – şi, deci, prin analogie – raportul dintre inimă şi creier? Spre o înţelegere mai bună, vom aici formula "a ţine *aproape de inimă*" (sau "la inima sa"), deşi la prima vedere nu ar părea să aibă prea mari implicaţii de ordin spiritual. Indiferent de context, acel *aproape de inimă* mărturiseşte despre o valorificare prin "proximitate" a unor idei, persoane sau fenomene ce "gravitează" în jurul inimii şi ne-o dezvăluie drept centru. Prin urmare, şi ţinând cont de asemănarea dintre macrocosm şi microcosm, putem face o analogie cu sistemul solar, în care soarele este centrul **(5)**, aşa cum în fiinţa umană este inima. Dacă inima este Soarele din fiinţa noastră, atunci creierul nu poate fi decât Luna **(6)**. Se spune că până la naşterea fătului creierul se îndepărtează treptat de inimă; calea propusă de unele doctrine sau şcoli mistice, mai mult sau mai puţin explicit afirmată, este "unirea" creierului cu inima prin asceză şi meditaţie, unire ce duce la o spiritualizare şi o interiorizare conexe cu îndumnezeirea (*theosis*) întregii fiinţe. Ca un ultim reper la ceea ce am spus până acum, putem să facem referire şi la iconografia ortodoxă, unde întâlnim câteva reprezentări ce ne dau de gândit: reprezentarea Cinei celei de Taină **(7)**, a Maicii Domnului *Kyriotissa* **(8)** sau chiar a Înălţării lui Hristos **(9)**.

II

În continuare, să vedem ce se găseşte în inimă şi care este importanţa ei în anumite tradiţii spirituale.

Tradiţia ebraică ne vorbeşte în *Sepher Yetsirah* (*Cartea Splendorii*) de "Palatul Sfânt" sau "Palatul Interior" **(10)** privit drept centru al lumii, cele două denumiri aparţinând "Sfintei Sfintelor" ce se află în Templul din Ierusalim. Este, deci, locul manifestării divine **(11)**, al *Shekinei* **(12)**, ce în această tradiţie semnifică prezenţa reală a lui Dumnezeu. Prezenţa aceasta în centrul lumii simbolizat de Inima Templului (Inima Lumii) nu poate fi decât un exemplu la nivel macrocosmic a ceea ce trebuie să se găsească şi la cel microcosmic, în noi, în Inima noastră **(13)**. Legat de Inima Lumii, putem cita un fragment din *Cartea Splendorii*, de fapt un comentariu la versetul 6 din capitolul 6 al *Facerii* **(14)**: "Şi el a fost mâhnit de jur împrejurul inimii Lui; nu este scris VIGhTSB [consoane fără vocale], VA-IAUTZEB [...cu vocale], şi El s-a mâhnit de tristeţe, ci VIThGhTsB, VA-IETHAUTZEB, şi El a fost atins de tristeţe, adică el a fost afectat de tristeţe, de care depinde materia, pentru [de]limitarea Celui care nu a fost atins de tristeţe [se observă diferenţierea făcută între ceea ce este manifestat şi definibil şi ceea ce este nemanifestat şi indicibil]... Nu este scris «în inima Lui», ci «de jur împrejurul inimii Lui», ca atunci când un om este mâhnit de tristeţe şi plânge înaintea Domnului său, căci prin [diferenţierea] aceasta se face aluzie la *inima tuturor inimilor*"[s. n.] **(15)**.

Islamul, mai exact misticismul sufit, are şi el ceva de spus în privinţa inimii. Inima (*qualb*) nu este văzută ca diferită de spirit (*ruh*). Un mistic sufit descrie inima ca pe o Lumină veşnică şi conştiinţă sublimă (*sirr*) revelată în chintesenţa făpturilor create, pentru ca Dumnezeu să poată contempla Omul prin acest mijloc şi, invers, omul să-şi contemple Creatorul în spirit. Aici mai găsim Tronul lui Dumnezeu (*al-Arsh*); loc al intuiţiei (*al-kashf*) şi al contactului cu Fiinţa (*al-wujud*), inima este punctul de interferenţă şi de asimţire al universalului. De la Trimidhi (sec. IX) aflăm că inima desemnează deopotrivă organul regulator al gândirii şi pe acela anatomic, din carne. Viziunea spirituală ţine de *ochiul inimii*; legat de aceasta, al-Hallâj **(16)** spune: "L-am văzut pe Stăpânul meu cu ochiul inimii" **(17)**. Nu putem

(continuare în pag. 14)

Alexandru ANGHEL

---

1. Astfel, putem vorbi, când ne referim la inimă, de o "inteligenţă intuitivă", iar când ne referim la creier – de o "inteligenţă discursivă" ori raţională.
2. Pomenirea crucii aici nu este deloc întâmplătoare. Acestă afirmaţie face din Inimă chintesenţa fiinţei umane, asupra căreia se suprapune, la nivel spiritual, centralitatea Crucii. Pe de altă parte, se poate vorbi şi de eterul din inimă, considerat chintesenţa elementelor (Crucea Elementelor). Îl auzim chiar pe Sf. Simeon Noul Teolog spunând privitor la ce va găsi isihastul în inimă: "Căci, îndată ce mintea a găsit locul inimii, ea vede deodată ceea ce nu văzuse nicicând: vede *aerul* dinlăuntrul inimii".
3. *Mica filocalie a rugăciunii inimii*, Ed. Herald, Bucureşti, pp. 154-155.
4. *Ibidem*, pp. 158, 159.
5. Aceste consideraţii nu refuză nici validitatea spirituală a sistemului ptolemaic, care poate ajuta la un alt nivel de analiză, aparentele contradicţii fiind frecvente în acest domeniu.
6. Găsim la R. Guénon: "Lumina este simbolul cel mai obişnuit al cunoaşterii; este deci normal ca prin lumina solară să fie reprezentată cunoaşterea directă, adică intuitivă, care este cea a intelectului pur, iar prin lumina lunară – cunoaşterea reflectată, adică discursivă, care este cea a raţiunii" (René Guénon, *Simboluri ale ştiinţei sacre*, Ed. Humanitas, Bucureşti 1997, p. 416).
7. Unde întâlnim gestul plin de *mister* al lui Ioan, ce se apleacă la pieptului Mântuitorului.
8. Imagine întâlnită sub formă de frescă (sec. XVIII) la Biserica Radu-Vodă din Bucureşti. Aici pieptul Maicii este acoperit de capul pruncului Iisus.
9. Deşi cu unele rezerve, putem afirma că se sugerează, chiar dacă nu peste tot, o legătură intimă între cap şi inimă, care poate fi verificată printr-un joc geometric. Astfel, sunt icoane în care cei doi arhangheli de lângă Maica Domnului, respectiv Mihail şi Gavriil, au braţele în aşa fel postate încât formează baza unui triunghi al cărui vârf se termină exact peste capul Mântuitorului. Pe de altă parte, se poate face şi o unire a capetelor arhanghelilor Rafail şi Uriil, ce susţin cearcănul în care se află Iisus, formându-se tot o bază a unui triunghi ce are vârful în jos, vârf terminat exact deasupra inimii Maicii Domnului.
10. Ne putem aduce aminte şi de acel om *om lăuntric al inimii* (*kryptos tes kardiou anthropos, homo cordis absconditus*) de care vorbeşte Sf. Petru (*I Ptr* 3, 4), sau de *omul lăuntric* (*eso anthropos*) al Sf. Pavel (*Ef* 3, 16).
11. Vezi *II Cr* 7, 16.
12. Termen ce derivă din *zhakan*, "a locui", "a rezida".
13. De remarcat este şi că *Shekinah* (tradusă şi prin "Înţelepciune") face din centru punct luminos, prezenţă a Luminii necreate, lumină ce prefigurează prezenţa lui Hristos în noi. Nu spune Sf. Ioan: "Cuvântul era Lumina cea adevărată, care luminează pe tot omul ce vine în lume" (*In* 1, 9)? Dar o spune Iisus Însuşi: "Eu sunt Lumina lumii" (*In* 8, 12).
14. Variantă de text neîntâlnită în traducerea lui Gala Galaction, Vasile Radu sau Nicodim Munteanu, ce s-au raportat la textul masoretic (textul evreiesc stabilit de rabini în sec. VIII-X d. H.). Versiunea recomandată este cea după *Septuaginta* (versiunea grecească din sec. III î. d. H.) a lui Bartolomeu Valeriu Anania, precedată de Biblia de la Bucureşti (1688), Biblia de Buzău (1854-56), Biblia lui Şaguna (Sibiu, 1856-58) şi ediţia Sfântului Sinod din 1914. Textul după *Septuaginta* sună aşa: "Şi s-a căit Dumnezeu că l-a făcut pe om pe pământ, şi s-a mâhnit întru inima Sa". Nu putem să nu observăm în cazul acesta o diferenţă de traducere (=interpretare) între textul citat şi ce am găsit în *Cartea Splendorii*.
15. *Zoharul*, Ed. Herald, Bucureşti, p. 214.
16. Sau Abd Allâh al Hassayn Ibn Mansoûr, supranumit mai târziu "dărăcitorul" – *al-Hallaj*, personalitate proeminentă în lumea mistică islamică, rămas cu renumele de "dărăcitor al conştiinţelor".
17. Pentru consideraţiile de mai sus, vezi studiul despre inimă din *Dicţionar de simboluri*, Ed. Artemis Bucureşti, 1995.

INIMA NECUPRINSĂ

(urmare din pag. 13)

încheia micul periplu prin islam fără a aduce vorba şi de un text **(18)** de o importanţă nu tocmai de neglijat, în care se vorbeşte de "rugăciunea lăuntrică sau făcută cu inima (*adh-dhikru-l-qualbî*)", unde, având la bază scrierile din Coran **(19)** şi experienţa mistică specifică, întâlnim: "Cheamă pe Dumnezeu în inimă,/ într-o asemenea taină/ încât să nu simtă făpturile –/ fără vorbe şi fără glas!/ Această rugă mai bună-i/ decât toate cântările,/ ea aduce slavă oamenilor iluminaţi" **(20)**.

Ce găsesc hinduşii în inimă? Ei spun că acolo se află *Cetatea Divină*, locuinţa lui Brahma (*Brahma-pura*), un fel de "loc" misterios, nedeterminat şi atemporal **(21)**. Astfel, în *Brihadaranyaka-Upanişad* găsim: "Brahman **(22)** este inima [...] Inima este... sălaşul tuturor fiinţelor (*bhuta*). Inima este... temeiul tuturor fiinţelor. Căci pe inimă se întemeiază... toate fiinţele. Într-adevăr, inima este... supremul Brahman" **(23)**. Iar, cu privire la nedeterminarea lui Brahman-atman (Sinele), în *Chandrogia-Upanişad* aflăm că "Sinele (*atman*) meu dinlăuntrul **(24)** inimii este mai mic decât [bobul] de orez, de orz, de muştar sau de mei. Sinele meu dinlăuntrul inimii este mai mare decât pământul, mai mare decât văzduhul, mai mare decât cerul, mai mare decât lumile" **(25)**. Reprezentarea celei de-a patra cakra – *Anahata-cakra* – din cadrul tehnicilor yoga este şi ea interesantă. Ţinând cont şi de faptul că *omphalos*-ul este considerat centru în multe tradiţii, putem spune că acesta nu este decât un centru, o reflexie pregătitoare pentru Centrul prin excelenţă al fiinţei umane, care constituie subiectul acestui eseu. Şi în cazul celei de-a treia cakra (*Manipura-cakra*), ce se află în dreptul buricului, se poate spune acelaşi lucru: este un punct pregătitor pentru întâlnirea cu centrul din noi în "evoluţia" spirituală personală – Inima. Nu se poate spune că celelalte cakre ar fi lipsite de importanţă; dimpotrivă, următoarele constituie tot o etapă pregătitoare pentru ultima cakra (*Sahasrara-padma*), ce reprezintă contactul cu Universalul care comunică tainic cu Particularul – Inima, centrul personal. În fine, imagistica centrului energetic din inimă vine ca o dovadă în plus la mărturia spirituală a centralităţii inimii. Se poate vedea acolo un loc al *incidenţei*, sugerat de hexagramă **(26)**, ce se găseşte în interiorul unui lotus cu douăsprezece petale care, pe lângă alte posibile interpretări ce nu ne scot din context, simbolizează o Lume în miniatură **(27)**.

Spun aceasta fiindcă mă gândesc la o reprezentare a inimii pe un mic basorelief dintr-o mănăstire de secol XVI din Franţa – Saint Denis d'Orques. Un citat din Louis Charbonneau-Lassay, care recunoaşte acolo inima lui Hristos, nu poate fi mai binevenit: "În mod excepţional, în vechea artă religioasă, inima lui Iisus Hristos apărea în acele condiţii care exprimau o profunditate şi o atmosferă de gândire înălţătoare. [...] Inima rănită a lui Iisus Hristos stă triumfătoare în mijlocul slavei formate din flăcări şi din raze; inima se află, în acelaşi timp, în centrul a două cercuri, dintre care primul este înzestrat cu o cruce şi cu semnele astronomice ale celor şapte planete, emblemele spaţiului infinit al firmamentului, ce corespunde celor şapte ceruri ale misticilor orientale; al doilea cerc are în componenţă cele douăsprezece semne ale Zodiacului care guvernează anotimpurile şi anii, simbolizează infinitul-durată, timpul trecut şi care va să vină". Poziţia în care se află Inima în discuţie face din ea "centrul infinităţii timpului şi al infinităţii spaţiului, în acelaşi timp centru al Universului întreg, umplându-l cu iradierea dragostei şi slavei sale" **(28)**. Poate cu altă ocazie ne vom ocupa de reprezentarea Inimii lui Hristos în iconografia occidentală; ne vom rezuma doar la a semnala în plus faptul că razele luminoase (drepte) şi cele ce reprezintă căldura (rectilinii) simbolizează Inteligenţa, respectiv Dragostea, iar rana, care mai este comparată uneori şi cu acel *Iod* ebraic, nu poate fi decât o *deschidere* spre acel *dincolo* nereprezentabil al *Inimii necuprinse*, loc simbolizat minunat, fie că e o rană (sacrificiu, interiorizare), fie că e litera *Iod* (simbol al Principiului).

III

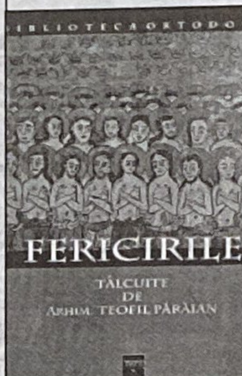
Deci, ce este Inima? Sintetizând concluziv cele de mai sus, Inima este Inteligenţă, Iubire **(29)**, Intuiţie, Trăire. Acolo pulsează tot felul de pasiuni, găsim dragoste şi ură, nelinişte şi împlinire, bine şi rău... Dar toate acestea se află departe de adevărata Inimă (unde nu avem acces oricum), un loc "ce aparţine numai lui Dumnezeu, neatins de păcat, inaccesibil fanteziei mentale – locul adevăratei glorii a lui Dumnezeu, Numele Lui scris în noi" **(30)**.

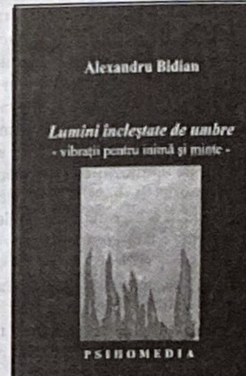
S-ar cuveni ca fiecare dintre noi să luăm aminte şi să respectăm cum se cuvine moştenirea spirituală a Răsăritului creştin, din care vom avea tot timpul de învăţat, ca şi mărturiile altor tradiţii, pe care nu trebuie să le supralicităm, dar nici să le ignorăm. Şi să nu uităm niciodată îndemnul liturgic: "Sus să avem inimile! ", căruia sincer ar trebui să-i răspundem: "Avem către Domnul!".

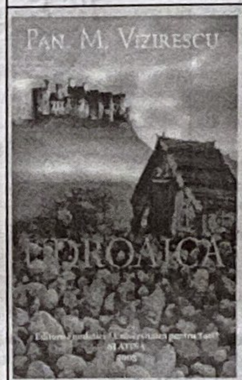
---

18. În arabă *Tanwîr al qulub*, opera şeicului Muhammad Amîn al-Kurdî al-Shâfi'î al-Naqshabandî, mort în 1332 la Hagira.
19. În Coran întâlnim mai multe referiri la rolul central al inimii în fiinţa umană: "Acestora le-a scris El în inimile lor credinţă şi El îi întăreşte cu Duh de la Sine"(LVIII, 22); iar cu referire la inima nesensibilizată sau nedeschisă spre primirea înţelepciunii iluminatoare aflăm: "... n-au inimi ca să priceapă, sau urechi ca să audă? Nu sunt orbi ochii; oare sunt inimile care sunt în piepturi?!" (XII, 45) – *Coranul*, Ed. Cartier, Bucureşti, 2000.
20. Anexa A din lucrarea lui Ibn Arabî *Cartea Înţelepciunii*, Ed. Herald, Bucureşti, pp. 201-202.
21. Să ne amintim şi de versetul Noului Testament: "Căci, iată, *împărăţia lui Dumnezeu* este înăuntrul vostru [în inima voastră]" (*Lc* 17, 21).
22. De notat că *Brahman* nu este acelaşi lucru cu *Brahma*; primul este la neutru (al doilea la masculin), reprezentând principiul tuturor lucrurilor, chiar şi al lui Brahma.
23. *Cele mai vechi Upanişade*, traducere Radu Bercea, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1993, pp. 76-77.
24. *Atman* este sinele (esenţa) fiecăruia, identificându-se cu *Brahman*, originea a tot ce există.
25. *Cele mai vechi Upanişade*, ed. cit., p. 165. De remarcat este şi parabola lui Hristos în care compară Împărăţia lui Dumnezeu cu grăuntele de muştar (*Mt* 13, 31-32; *Mc* 4, 30-32; *Lc* 13, 18-19).
26. Figură geometrică ce reuneşte în ea o sumedenie de interpretări. În primul rând, este o reprezentare a cosmosului văzut (însumarea elementelor cosmice reprezentate de triunghiuri, mai ales în alchimie), şi mai ales a lumii nevăzute, transcendente prin al şaptelea punct, nereprezentabil.
27. Nu se mai spune că "Universul este un om mare, iar omul este un univers mic"?
28. Louis Charbonneau-Lassay, *Le Bestiaire du Christ*, Ed. Archè, Milano, 1994, p. 101.
29. Şi când mă refer aici la *Dragoste*, la *Iubire*, vorbesc nu doar de *agape*, ci de acea *philia*. Să ne amintim episodul de la *In* 21, 15-17, unde Petru este întrebat de trei ori de Iisus dacă Îl iubeşte: pentru primele două interogaţii, în greacă, se foloseşte termenul *agapas* (*agapas me*, „Mă iubeşti?"), iar la ultima întrebare întâlnim termenul *phileis* (*phileis me*, „Mă iubeşti *ca pe un prieten*?"). Ni se arată astfel, cu exactitate, aspectul plenar al termenului *philia*, ca şi al ultimei întrebări adresate de Mântuitorul.
30. Kallistos Ware, discurs audio.

VITRINA CĂRŢII

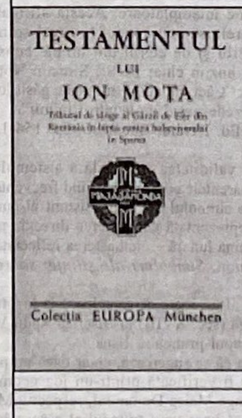

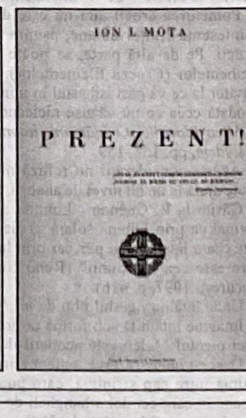

MEMORIILE PRIMULUI CARDINAL ROMÂN:

DR. IULIU HOSSU

"Luați dară, scumpii mei, acest cuvânt drept testament al meu, în care vă las ceea ce am mai scump: dragostea mea pentru voi toți...", scrie, în introducerea *Memoriilor* sale, cel care a fost marele patriot și arhiereu Iuliu Hossu (1885-1970), primul cardinal de origine română și una dintre figurile de prim-plan ale Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, cui i-a revenit cinstea istorică de a da citire, în fața mulțimilor adunate la Alba Iulia, *Hotărârii de Unire* a Transilvaniei cu Patria-Mamă, adică actului de naștere al României Mari.

Anul trecut, pe fondul aniversării a 150 de ani de la înființarea Eparhiei de Gherla (azi: de Cluj-Gherla), pe care a păstorit-o ani îndelungați, s-au editat la Cluj-Napoca (Casa Editorială "Viața Creștină") *Memoriile Cardinalului Dr. Iustin Hossu*, intitulate editorial *Credința noastră este viața noastră*. Îngrijirea ediției a fost încredințată unuia dintre apropiații Eminenței Sale, anume părintelui ieromonah Silvestru Augustin Prunduș OSBM (adică aparținător Ordinului Sfântului Vasile cel Mare – *Ordinis Sancti Basilii Magni*), care s-a achitat exemplar de această nobilă sarcină și a însoțit volumul de o postfață mărturisitoare (din care reproducem mai jos pasajul cel mai important), semnificativ intitulată "Cardinalul în țundră de oaie" ("Refuzul primului cardinal român de a pleca la Roma, fără posibilitatea revenirii în țară, l-a legat și mai mult de poporul din Ardeal. Neputând primi nici pălăria, nici purpura de cardinal, a rămas îmbrăcat în țundră de oaie și în căciulă de dac, asemenea strămoșilor de pe Columna lui Traian..." – p. 482).

Memoriile sunt alcătuite din 3 caiete și acoperă perioada 1947-1961 – 14 ani de prigoană comunistă împotriva minorității greco-catolice românești, și mai cu seamă a episcopilor ei, care au avut măreția de a împinge rezistența până la martiraj. Iuliu Hossu a fost ultimul supraviețuitor al vechii gărzi arhierești a Bisericii Unite: arestat la 29 octombrie 1948, trece prin mai multe domicilii forțate și închisori (Dragoslavele, Căldărușani, Curtea de Argeș, Sighet) și se mută la cele veșnice în dimineața de 28 mai 1970 (era încă reținut în domiciliu obligatoriu la Căldărușani, chiar dacă oficial situația sa avea altă încadrare), fiind înmormântat la Cimitirul Bellu catolic din București, fără fastul care i s-ar fi cuvenit – dacă nu pentru rangul oficial de episcop-cardinal, atunci pentru rangul neoficial de mare patriot român și de mărturisitor jertfelnic al Celui ce S-a răstignit pentru toți, chemându-ne să fim *una* în El, peste toate schismele istoriei.

Apariția acestui memorial este un eveniment important în viața cultural-spirituală a fraților greco-catolici, pe care am ținut să-l marcăm și în paginile revistei noastre ortodoxe, convinși că personalitățile de talia lui Iuliu Hossu transcend granițele confesionale, dacă nu înaintea oamenilor, desigur înaintea lui Dumnezeu.

(V. A. M.)

CARDINALUL ÎN ȚUNDRĂ DE OAIE

Pe la sfârșitul lunii martie [1969], Giuseppe Chelli, trimisul special al Sanctității Sale Papa Paul al VI-lea, după consultarea autorităților de stat române, însoțit de dl. Gheorghe Nenciu, șeful Departamentului Cultelor, îl cercetează pe Iuliu Hossu la Mănăstirea Căldărușani.

După ce se retrage dl. Nenciu, și cei doi rămân față în față, trimisul papal îi spune: "Excelență, Sfântul Părinte a hotărât să Vă numească cardinal. În acest scop a luat legătura cu guvernul român. Acesta este de acord, cu condiția ca să veniți la Roma, să fiți investit și să rămâneți acolo".

Episcopul, surprins, emoționat, dar hotărât, răspunde numaidecât: "Monseniore, dacă Sfântul Părinte a hotărât să mă facă cardinal și a luat legătura cu guvernul nostru, înseamnă că m-a și făcut. Vă rog să transmiteți Sanctității Sale toată recunoștința și cuvenita mulțumire nu numai în numele meu personal, ci și al diecezei mele, al Bisericii Române Unite și al întregului popor român. Prețuirea nu este în primul rând pentru mine personal, ci pentru Biserică și țară, pentru întreg poporul român pe care Biserica Română Unită l-a slujit în tot decursul ființării sale, cu ale cărui interese perene s-a identificat totdeauna și care așteaptă să i se recunoască dreptul la existență liberă. Eu, însă, nu pot pleca sub nici un motiv". Apoi motivează pe larg de ce.

Șeful Departamentului Cultelor aștepta curios să afle hotărârea episcopului surghiunit. Când se deschide ușa, întreabă:

– Înalt Preasfințite, v-ați înțeles?

– Da. Ne-am înțeles. Rămân aici – spune dârz și hotărât episcopul.

– Dar noi nu avem ce face în țară cu un cardinal! – răspunde mirat dl. Nenciu.

– Aceasta este treaba dumneavoastră – continuă episcopul. Eu rămân aici, în țara mea, în mijlocul poporului meu, să împărtășesc soarta fraților mei, a preoților și a credincioșilor mei. Nu-i pot părăsi! (Din relatarea auzită personal în ziua de 4 ianuarie 1969).

Trimisul papal a comunicat Sfântului Părinte poziția episcopului, iar Papa a respectat-o cu sfințenie. În consistoriul papal din 28 aprilie pentru numirea cardinalilor, numele pentru doi cardinali a rămas necunoscut, făcându-se, totuși, anunțul că sunt in pectore, adică numirea lor rămâne în inima papei, fără a fi adusă la cunoștința publicului. [...] Sanctitatea Sa Papa Paul al VI-lea, în consistoriul următor [de după moartea lui Iuliu Hossu], din 5 mai 1973, a ținut să facă cunoscută nu numai Bisericii noastre [Bisericii Unite cu Roma], ci lumii întregi numirea episcopului Hossu în demnitatea de cardinal al Bisericii Catolice...

(Părintele Silvestru Augustin Prunduș OSBM)

Cealaltă față a așa-zisei *pax americana*...

PITEȘTIUL DE LA ABU GHRAIB

Că o civilizație – fie ea cât de liberă și de prosperă material – nu este capabilă, atunci când își pierde farurile moral-spirituale, să eradicheze bestialitatea, ci, dimpotrivă, ajunge s-o experimenteze în formele ei cele mai perverse, o dovedește cu prisosință starea de degringoladă morală, psihică și intelectuală a tinerei generații americane de azi, în care se circumscriu deopotrivă recrudescența fără precedent din ultimii ani a delincvenței juvenile (culminând cu tot mai numeroasele cazuri de asasinate în masă, ai căror autori au vârste din ce în ce mai fragede), dar și monstruozitățile comise recent de soldații americani din Irak (culminând cu regimul aplicat deținuților politici din închisoarea Abu Ghraib, care a indignat profund întreaga opinie publică mondială).

"Suntem oripilați", declara deunăzi generalul de brigadă Mark Kimmitt, director adjunct al operațiunilor coaliției internaționale din Irak, împărtășind indignarea generațiilor americane mai vârstnice, puse în situația de a constata la ce a putut duce în concret mercantilul și despiritualizatul *american way of life*, marcat cu precădere de anarhia libertăților individuale și de prăbușirea temeiurilor tradiționale ale sistemului educațional. Perplexitatea generalului este pe cât de legitimă, pe atât de tardivă, trădând mai degrabă neputința unei societăți crepusculare dinaintea golemului pe care l-a creat: "Nu-mi vine să cred că aceștia sunt camarazii noștri în uniformă, cu care lucrăm și care ne reprezintă. Ce pretenții mai putem avea, în aceste condiții, ca soldații noștri să fie tratați omenește când ar fi luați ei înșiși prizonieri? [În paranteză fie spus, prizonierii americani eliberați după căderea lui Saddam, văzuți pe micile ecrane de o lume întreagă, au fost tratați infinit mai civilizat de îndelung diabolizatele gărzi ale dictatorului irakian!]. Din păcate, nu e numai atât. Aș vrea să pot spune că acestea sunt singurele cazuri de abuz asupra prizonierilor, dar știu că au mai existat și altele de când suntem în Irak".

Până acum au fost destituiți din armata Statelor Unite (din ce în ce mai dezorientată de evoluția situației din Irak), pe baza dovezilor irefutabile de abuzuri bestiale împotriva unor prizonieri sau civili irakieni, peste 20 de militari (printre care și un general de brigadă), unii fiind trimiși în fața Curții Marțiale. Cu toate acestea, generalul de brigadă Janice Karpinsky[1], aflată la comanda închisorii Abu Ghraib și actualmente suspendată din funcție, a avut tupeul să declare că "acestea sunt standardele internaționale și cea mai bună îngrijire posibilă într-un penitenciar"!

Scandalul, declanșat luna trecută de canalul de televiziune CBS, este însă departe de a se încheia. Imaginile mai mult decât șocante par menite să ilustreze formula "Viața bate filmul": un adolescent arab sodomizat de un traducător american (în timp ce o femeie-soldat făcea poze cu voluptate); grupuri de bărbați și femei în uniformă umilindu-i și batjocorindu-i pe deținuții dezbrăcați la pielea goală; un sergent american călărind un prizonier îngenunchiat și cu fața tumefiată de lovituri; un alt deținut cu fire electrice atașate la organele genitale; deținuți asupra cărora sunt asmuțiți câini întărâtați sau care sunt însemnați pe piele cu inscripții insultătoare în limba engleză etc.!

Unul dintre regizorii acestui bestial terorism de culise, sergentul în rezervă Frederick Chip, a declarat că superiori de-ai săi din serviciile de informații ale armatei, dar și din FBI și CIA, l-au încurajat și chiar l-au lăudat pentru acest gen de acte torționare ("Grozavă treabă, dacă în felul acesta îi facem pe prizonieri să vorbească!"), adăugând cinic: "Am obținut rezultate foarte bune cu metodele noastre. De obicei, prizonierii cedează în maximum câteva ore, ba chiar ajung să coopereze".

Cum să nu ne amintim de torționarii comuniști de la Pitești (1949-1951), în frunte cu faimosul Țurcanu, care foloseau aceleași metode de "reeducare", la rândul lor încurajați de superiorii și politrucii vremii, iar în cele din urmă prefăcuți în țapi ispășitori ai terorismului de partid și de stat, judecați și condamnați într-o caricatură de proces, iar unii dintre ei executați pentru a fi "spălată" imaginea unei puteri deliberat criminale? De unde se vede că, pe lângă psihopatologia unei generații suprasaturate mediatic de sex și violență, noțiunea de "comunism american" nu-i chiar așa de absurdă[2] și că exportul de *pax americana* e mult mai impur decât ni-l prezintă propaganda oficială a "noii ordini mondiale" – acest sovietism cosmetizat al secolului XXI.

Adolf VASILESCU

---

[1] Provenită, s-ar părea, dintr-o familie de evrei polonezi. "Semitizarea" problemei nu cred însă că ar modifica esența scandalului, pentru că evrei și neevrei acționează laolaltă sub culorile armatei americane.

[2] D-l Patapievici n-a greșit principial colportând această sintagmă (spre furia decerebrată a *establishment*-ului proamerican), dar a greșit afirmând că "fenomenul Pitești" ar fi expresia strictă a specificului nostru "mioritic". Primejdia bestialității este una general-umană, actualizabilă contextual la orice meridian. Iar uneori civilizația decadentă ajunge la "rafinamente" ale bestialității pe care barbaria nici nu le visează. S-ar putea zice și așa: "Ferește-mă, Doamne, de bestia civilizată, că de bestia sălbatică mă feresc și singur!"...

MIRCEA DINESCU ÎNTRE IGNORANȚĂ ȘI ABJECȚIE

Ce nu știm despre ce știm...

Nu demult, într-o tabletă din *Jurnalul național* („Ce știm despre ce nu știm", vineri 19 martie 2004, p. 4), *clown*-ul public al tranziției, poetul Mircea Dinescu, sub cuvînt de legitimă indignare față de recentele acte teroriste de la Madrid, a găsit de cuviință să pornească de la o analogie istorică total aberantă (fapt caracteristic spiritelor superficiale și „urechiste"): războiul civil spaniol și episodul Moța-Marin. Paralela în sine ar fi fost doar una ridicolă, fezabilă în semidoctismul general al presei noastre actuale, numai că termenii în care autorul a pus problema depășesc cu mult cadrele simplei ignoranțe și au toate caratele abjecției dîmbovițene:

„Cînd au plecat să împuște comuniști și intelectuali de stînga în Spania, e posibil ca legionarii Moța și Marin să fi călătorit în același vagon de tren cu tatăl lui Petre Roman, plecat și el spre Madrid să cosească preoți și regaliști. [...] Prinși sub un bombardament la o cîrciumă andaluză [sic], pușcașul Marin și colegul său Moța fost-au aduși în țară în două sicrie pompoase și, în Gara de Nord, Garda și Căpitanul au pus la cale un măreț spectacol sportivo-religios [...], de parcă pe catafalc ar fi zăcut doi mielușei nevinovați, nu doi teroriști mioritici".

Citind aceste șarje de abjecție gratuită, mi-a venit brusc în minte definiția pe care Nichifor Crainic, pornind de la o lectură prea eticistă a unei poezii, i-o dăduse pe vremuri lui Arghezi, în lungul lor război polemic: „o bestie făcută scăpată de la abator". Poate nemeritată de Arghezi, formula mi s-a părut însă tocmai potrivită pentru patronul *Plaiului cu boi*, dar pe urmă mi-am revizuit părerea, din respect pentru bestie. Bestia nu poate sesiza și aprecia jertfelnicia, dar măcar se cutremură în fața faptului brut al morții. Rudolf Otto povestește, în *Das Heilige* (vestita sa carte despre "sentimentul sacrului"), cum iapa lui, Diana, a fost cuprinsă de o mare neliniște cînd, într-o împrejurare oarecare, au întîlnit în cale un cadavru cabalin. Dacă pînă și animalele trăiesc, în felul lor, "cutremurul sacru" în fața imaginii morții celor din aceeași specie, cît de decăzut trebuie considerat omul care poate mistifica și batjocori astfel moartea cuiva, numai pentru a forța o notă de originalitate cinică într-o tabletă scrisă cu mîna stîngă?!

Nu mă iluzionez că stă în firea unui astfel de avorton moral și intelectual să ia act de un adevăr punctual, drept care micul documentar din această pagină face abstracție de tabletistul de Slobozia și se adresează cititorilor indignați sau nedumeriți, și mai ales celor mai tineri și poate insuficient informați, la rândul lor, cu privire la evenimentele din anii '30 ai secolului trecut. Primele extrase privesc războiul civil din Spania (1936-39) și arată cu ce se îndeletniceau pe acolo „comuniștii și intelectualii de stînga", iar celelalte îi au în vedere pe tinerii avocați români Ionel Moța (n. 1902, Orăștie) și Vasile Marin (n.1904, București), căzuți amîndoi nu „într-o cîrciumă", ci pe frontul de la Majadahonda, la 13 ianuarie 1937, ca ostași ai lui Hristos, iar nu ca „teroriști mioritici". Pentru mai multe informații, *cf.* vol. *Taina jertfei. Dosar istoric Moța-Marin*, Sibiu, 2002. *(R. C.)*

❶ Din *Scrisoarea colectivă a episcopilor spanioli către cei din lumea întreagă*, cu privire la Războiul Civil din Spania: "Judecînd excesele revoluției comuniste spaniole, se poate afirma că în istoria popoarelor apusene nu se mai întîlnește nici un fenomen asemănător de sălbăticie colectivă... Hecatomba săvîrșită de revoluția comunistă a fost premeditată. Cu puțin înainte de izbucnirea revoluției, au sosit din Rusia 79 de agitatori de profesie... Pentru înlăturarea persoanelor considerate dușmănoase revoluției se stabiliseră în prealabil liste negre. În ele, pe primul loc figurau Episcopii... Cu toate că cifrele nu sînt încă definitive, putem socoti că aproape 20000 de biserici au fost distruse sau prădate. Numărul preoților asasinați de ridică la aproape 16000... Revoluția aceasta a fost mai presus de toate crudă, masacrul a îmbrăcat forme de barbarie îngrozitoare. Se evaluează la peste 300000 numărul mirenilor civili care au pierit asasinați pentru ideile lor politice, și mai ales religioase..." (*apud* G. Constantinescu, *Gîlceava anticomunistului cu lumea*, București, 2002, pp. 192-193).

❷ Poetul creștin francez Paul Claudel a închinat un amplu poem "Martirilor spanioli", din care reproducem aici un fragment: *"Unsprezece episcopi, șaisprezece mii de preoți măcelăriți și nici o lepădare!/ ... Trebuie să i se facă loc lui Marx și tuturor bibliilor imbecilității și urii!/ Omoară, tovarășe, distruge, îmbată-te, fă sex, căci asta-i solidaritatea umană!/ Toți acești preoți vii sau morți, care ne privesc, să nu spuneți că nu ne-au stîrnit!/ Acești oameni, ce ne-au făcut numai bine pe degeaba, nu mai puteau fi tolerați!/ ... Aduceți gazul! Să-i dăm foc lui Dumnezeu! Va fi o descotorosire de pomină!..."* (trad. n.). *Cf.* *** *Prigoana religioasă în Spania*, cu o poemă-prefață de Paul Claudel, București, 1996.

❸ În pragul perioadei pascale a anului 2001 a avut loc la Roma, în Piața Sf. Petru, ceremonia de beatificare a 233 de martiri catolici ai Războiului Civil din Spania, victime ale "republicanilor", printre care 30 de misionari ai Acțiunii Catolice și 12 surori carmelite, cei mai mulți asasinați la Valencia, în prima fază a ostilităților (care a fost și cea mai dură). Alți 122 de spanioli fuseseră beatificați de Papa Ioan Paul II în octombrie 1992.

❹ Iată și relatarea unui martor ocular, membru al echipei de 7 legionari care a luptat în Legiunea Străină spaniolă (*Tercio*): "Sîntem concentrați în dosul unei mănăstiri [...] Pe mine mă cheamă locotenentul și-mi dă în pază un prizonier... Toți se reped să-l omoare. Eu mă lupt să-l scap. Îmi vine în ajutor Dl. Clime. Comunistul meu îmi oferă 3150 de pesetas, ca răsplată că l-am scăpat de la moarte. Îl refuz politicos și-i spun că sînt român, avocat. Face ochii mari. Lor li se spune că toți naționaliștii sînt cruzi. Ce fac însă comuniștii cu prizonierii! Tăierea nasului, a limbei, scoaterea ochilor – astea sînt fleacuri! Alte chinuri degradatoare, practici murdare ce se termină cu amputarea organelor genitale, ce sînt date să fie mîncate de victimă. Desfacerea cutiei craniene, în care se amestecă creierii cu un băț. Victima moare în chinuri îngrozitoare, apoi i se urinează pe creieri [...] În această mănăstire a fost un centru de rezistență comunistă. Interiorul este distrus și batjocorit. Călcăm pe odăjdii, pe icoane sfărmate și tăvălite prin murdărie. Tablouri pictate de nume celebre, opere de artă de dinaintea și din timpul Renașterii (mănăstirea are 600 de ani) sînt rupte, iar sfinții cu ochii scoși. Murdării făcute pe altar, iar secera și ciocanul mînjite pe pereți și pe icoane. O zdreanță roșie fîlfîie pe crucea mănăstirii, ca o semnătură a profanatorilor [...] Intrăm în castelul unui nobil spaniol, părăsit de comuniștii în retragere. Galeria de tablouri, oribil distrusă [...] Icoana Madonei este profanată îngrozitor. Capela transformată în latrină. Pe treptele altarului recunoaștem, cu groază, cadavrul unui preot, cu mîinile legate la spate. Are o figură oribilă. Ne privește parcă, cu globurile ochilor nefiresc de mari. Apropiindu-ne, ne dăm seama că pleoapele i-au fost tăiate, iar nările umplute cu praf de pușcă și explodate. Pe pereți, bucăți de creier, cu sînge și fire de păr. În grajdul din curte, o femeie tînără și cu fetița ei de vreo 6 ani, cu hainele sfîșiate, pline de vînătăi și mușcături, violate, apoi ucise..." (Niculae Totu, *Însemnări de pe front: noiembrie 1936 – ianuarie 1937*, Sibiu, 1937; ed. sp.: *Notas del frente español*, Madrid, 1970).

❺ Ionel Moța le scria părinților săi (22 noiembrie 1936): "Se trăgea cu mitraliera în obrazul lui Hristos! Se clătina așezarea creștină a lumii! Puteam noi să stăm nepăsători?! [...] Nu e o mare binefacere sufletească, pentru viața viitoare, să fi căzut în apărarea lui Hristos? [...] Eu așa am înțeles datoria vieții mele. Am iubit pe Hristos și am mers fericit la moarte pentru El!" (*Testamentul lui Ion Moța*, ed. a 6-a, München, 1990, pp. 9-10; cuvintele din urmă sînt înscrise și pe monumentul comemorativ de la Majadahonda, inaugurat la 13 septembrie 1970, cu sprijinul statului spaniol). Vasile Marin îi scria soției sale (23 noiembrie 1936): "N-am făcut actul acesta din disperare sau aventură, ci perfect lucid. Era o datorie de onoare care apăsa pe umerii generației noastre. L-am făcut cu același drag ca și cînd ar fi fost vorba de țara mea"(Vasile Marin, *Crez de generație*, ed. a 4-a, München, 1977, p. 235).

❻ Moța și Marin au căzut împreună, zdrobiți de același obuz, la doar cîțiva pași de prințul Cantacuzino, care reface filmul cutremurător al acelei zile. După-amiază, "pe la ora trei, ocupăm niște tranșee înaintate [...] Ionel Moța e îngîndurat și se apucă să scrie, în mare grabă, o scrisoare Căpitanului. Parcă se temea că nu va avea timp să o sfîrșească. Pe la ceasurile trei și jumătate, încep ghiulele să cadă în jurul nostru și apar, pe coama unui deal din față, trei tancuri înaintînd în linie spre tranșeele noastre [...] Bombardamentul se domolește vreo jumătate de ceas, apoi reîncepe [...] Acum vedem, coborînd coama dealului, vreo treisprezece tancuri mari. Primim ordin să ne culcăm la pămînt în tranșee [...] Ionel Moța ne strigă: «Dacă sîntem înconjurați, nu cade prizonier nimenea. Murim toți împreună!». Sînt ultimele cuvinte pe care ni le-a spus. Pentru ultima oară îi văd vii, alături: Ionel cu fruntea ca un munte înnourat și Marin cu față [ca] de marocan – lăsase să-i crească barba – și privirea întoarsă spre ascunzișurile sale sufletești. Bubuitul devine năucitor. Vîjîitul gloanțelor și schijelor ne amețește. Exploziile obuzelor ne acopereau cu pămînt [...] O detunătură doborîtoare mă forțează să închid ochii. Cînd îi deschid, o clipă după aceea, privirea îmi cade, la un metru și jumătate de mine, asupra unui corp întins cu fața spre pămînt. Îngenunchiu și îi ridic capul. E Ionel Moța [...] La un metru zace Vasile Marin, cu spatele proptit de peretele tranșeei. Mă întorc și urlu lui Clime și părintelui Dumitrescu, peste vuietul gloanțelor și al obuzelor: «Ionel și Marin sînt morți!». Peste haina cu stropi cu sînge neînchegat, ceasul lui Ionel Moța atîrnă de lanț, cu geamul spart. S-a oprit. E cinci fără un sfert. [...] Sublocotenentul se apropie de mine și mă trage la pămînt, după parapet. Îmi zice: *«C'est la guerre!... Mala suerte»...*" (Alexandru Cantacuzino, *Pentru Christos*, în *Opere complete*, Miami Beach, 1990, pp. 165-171. Pr. Ion Dumitrescu-Borșa precizează în memorialul său: "Moța are piciorul stîng despicat și pieptul ciuruit de schije, iar Marin – capul și pieptul. Mi se îngăduie să merg cu morții noștri, să stau de veghe și să fac rugăciuni pentru ei").

❼ Despre Moța și Marin a scris un impresionat articol comemorativ N. Iorga însuși: "Doi băieți viteji", în *Neamul Românesc* din 19 ianuarie 1937.

www.punctecardinale.ro
e-mail: redactia@punctecardinale.ro
PUNCTE CARDINALE S. R. L.
cont: B. R. D. Sibiu SV02146903300
ISSN: 1223-3145

Gabriel CONSTANTINESCU (director), Răzvan CODRESCU (redactor șef), Demostene ANDRONESCU (redactor șef-adjunct), Ligia BANEA (secretar de redacție), Marcel PETRIȘOR, Pr. Gh. CALCIU (corespondent SUA), Claudio MUTTI (corespondent Italia)
Adresa Redacției: 550399 SIBIU – Calea Dumbrăvii 109, tel./fax 0269/422536

Tehnoredactare computerizată PUNCTE CARDINALE
Tipar: Masib S.R.L